

XVI. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN HAMDÎ'NİN MANZUM PEND-NÂME'Sİ *

Uğur ÖZTÜRK**

ÖZET

Bu yazıda XVI. yüzyıl şairlerinden Hamdî'nin III. Murad'a ithafen kaleme aldığı manzum pend-nâmesi incelenmiştir. Hamdî'nin Pend-nâme'si hikâye ve mev'iza başlıklarıyla bu türün özelliğini taşımakla birlikte hasbihâl başlığında şair kendi hayatına, devrine dair birçok bilgi vermiştir. Pend-nâme'de ilk önce aşkın merhaleleri anlatılmış, âşık-maşûk ilişkileri, mecâzî aşka yakalanmış âşığın akubeti, İlahî aşka yönelik ve hakikî aşkı bulmanın yöntemleri ve bu yoldaki nasihatler ele alınmıştır. Şair 477 beyitlik mesnevi tarzında yazdığı eserine kendine ait beşer beyitlik iki tane de gazelini eklemiştir. Bu gazellerden ilki aşk hakkındayken ikincisi devrin sultanının övgüsüne dairdir. Hamdî, İstanbul dışında ismini belirtmediği bir yerde mülazemetini aldıktan sonra nâib olmuş fakat bulunduğu yerde kadılığa yükselememiştir. Hocasının da vefatı üzerine hamisiz kalmış ve kadılık hayali ile İstanbul'a gelmiştir. Kadı olmayı beklerken bu kez de Kefe kadısı nâibliği ile görevlendirilmiştir. Bu görevine giderken yolda bindiği gemi Karadeniz'de alabora olmuş ve tüm mal varlığını kaybetmiştir. Manzumesini de bu kazadan sonra hâlini sultana arz etmek için yazmıştır. 1577-1580 yılları arasında yazılmış olan eserde III. Murad'ın yanı sıra şehzadesine, Valide Sultan Nurbanu Sultan'a, muşahip Şemsî Ahmed Paşa'ya ve isimleri belirtilmeden devrin vezirlerine övgüler vardır. Yazıda ilk önce pend-nâme türü hakkında kısa bilgilere yer verilmiş ardından manzumenin sahibi ve yazılış tarihi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kısımdan sonra manzumenin şekli unsurları ile muhtevası incelenmiş ve metnin geniş özetinden sonra transkripsiyonlu hâli de makaleye dâhil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Hamdî, Pend-nâme, III. Murad, İlmiye, Hasbihâl.

Giriş

Klasik dönem Osmanlı yazılı kültüründe özellikle belli bir konu üzerinde öğüt verici özelliği olan nasihat-nâme/pend-nâmeler ahlakî, sosyal hayat, edebî, dînî, tasavvufî ve siyâsî olmak üzere farklı konularda

* Araştırma Makalesi. Makalenin geliş tarihi: 17.02.2023 / Kabul tarihi: 03.04.2023

** Dr., Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eser Kütüphanesi Müdürü, ugurozturk@yek.gov.tr, (ORCID ID: 0000-0003-3773-9696).

yazılmıştır. Klasik Fars edebiyatından Osmanlı edebiyatına geçen bu tür mensur, manzum veya mensur-manzum olarak farklı şekillerde yazılmıştır.¹ Pend-nâmeler ya belli bir hâminin isteği ve talebi doğrultusunda yahut da müellif veya şairin kendi özel sebepleri doğrultusunda kaleme alınmıştır. Hamdî'nin eseri de tamamen özel bir sebeple yazılmıştır.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında ulema arası intisap, kişisel ilişkiler ve merkezde (İstanbul) bulunmanın avantajı ile saraya yakın olan kişiler ilmiye sınıfında daha hızlı kendine yer edinmiş ve kariyerini de buna göre çizmiştir.² Merkez dışında özellikle ikincil seviyedeki şehirde mülazım olan kişilerse belli bir hâmi ve âlimin himayesine daha çok ihtiyaç duymuştur. Hamdî de bu kişilerden biridir. İlmiye kariyerinde yaşadığı sıkıntıları dile getirmek, gemi kazasını sultana iletmek maksadıyla pend-nâmesini kaleme almış ve hasbihâl³ kısmını da ekleyip III. Murad'ın (1574-1595) okumasını umarak eserini ona ithaf etmiştir. Manzumede özellikle sultanın etrafında ve saray içinde etkin olan Nurbanu Sultan (ö. 991/1583) ve Musahip Şemsî Ahmed Paşa'nın (ö. 988/1580) övülmesi bu yüzyılın ikinci yarısında yönetimdeki dengelerin etkisini göstermektedir.⁴

Yazıda ilk önce *Pend-nâme*'nin metninden hareketle manzumenin yazarı, yazılış tarihi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümlerin ardından eserin nüsha, şekil ve muhteva bilgilerine, özet çeviri ve transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.⁵

¹ Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker, Ankara 2014, 180.

² Mehmet İpşirli, "Sultan III. Murad Devrinin İlim ve Kültür Hayatı, Bilginleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Sultan III. Murad Dönemi ve Bursa, Sultan III. Murad Dönemi ve Bursa*, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Gaye Kitabevi, Bursa 2021, 262-277.

³ Ali Emre Özyıldırım, "Sergüzeşt-nâmeler Üzerine Hasbihal veya Hasbihalin Sergüzeşti", *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Editör: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim. S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz, İstanbul 2009, 134-165.

⁴ Kanûnî devrinden itibaren değişen güç odakları için bk. Şefik Peksevgen, *Secrecy, Information Control and Power Building in the Ottoman Empire, 1566-1603*, Montreal 2004, Yayınlanmamış Doktora Tezi; Özellikle musahip kavramı ve siyasi rolü için bk. Günhan Börekçi, *Factions and Favorites at the Courts of Sultan Ahmed I (r. 1603-1617) and His Immediate Predecessors*, Ohio State University, Doktora Tezi, 2010.

⁵ Hamdî'nin *Pend-nâme*'sinden beni haberdar eden ve nüshayı paylaşma nezaketinde bulunan Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'ne teşekkür ederim.

Pend-nâme'nin Şairi

XVI. yüzyılda dönemin kaynaklarından hareketle Hamdî mahlaslı iki şair olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki Ayasofya Camii'nde muarriflik⁶ yapan Farsça şiir yazmakta usta olan Hamdî'dir.⁷ İncelediğimiz eserin şairinin ilmiyeye mensup ayrıca görev yerinin İstanbul dışında olduğu bilindiğinden manzumenin sahibi muarrif Hamdî olamayacağını düşünmekteyiz. Yine bu yüzyılda aynı mahlası kullanan ikinci şair ise Tireli (o dönemde Aydın Sancağına bağlı) Hamdî Çelebi'dir. III. Murad adına şiirler yazan Hamdî Çelebi, sanat erbabından olup sonradan girdiği ilmi meclislerde okuma yazma öğrenmiştir.⁸ Kınalızâde Hasan Çelebi (ö. 1012/1604) tezkiresine Hamdî'nin birkaç beytini de almıştır.⁹ Kınalızâde'nin bu bilgilerine ek olarak XVII. yüzyıl tezkire yazarı Riyâzî (ö. 1054/1644) de onun III. Murad adına hazân ve bahâr kasidesini yazdığını söyler ve bu kasideden de iki beyit alır.

Geçüp zamân-ı hazân irdi yine fasl-ı bahâr
Bahâra irmeye kaldı hazân-ı fûrkat-i yâr

Hazân-ı hecre düşenler bahâr ümîdine şâd
Bahâr-ı vasla irenler gam-ı hazân ile zâr¹⁰

Hem şiire olan kabiliyeti hem de ilmiyeye mensup olması hasebiyle manzumenin şairi Tireli Hamdî olabilir. Pend-nâme sahibi Hamdî de eserin hasbihâl kısmında uzun yıllar ilimle uğraştığını, akranları arasında öne çıktığını ve bir hocadan ders aldığını söylemektedir:

Okımak oldu başa endişem
Ma'rifet oldu her zamân pîşem

⁶ "Camilerle tekkelerde hayır sahiplerinin adlarını hayır ile anan müezzin ve derviş hakkında kullanılır bir tâbirdir." Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1983, II/552-553.

⁷ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'ârâ*, Haz. Aysun Sungurhan, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayını, Ankara 2017, 257.

⁸ Solmaz, Süleyman (hzl.), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'ârâsı*, AKM Yay., Ankara 2005, 275.

⁹ Kınalızâde Hasan Çelebi, *a.g.e.*, 142.

¹⁰ Riyâzî, *Riyâzü'ş-Şu'ârâ*, Haz. Namık Açıkgöz, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayını, Ankara 2017, 127.

Niçe yıl okudum Kelâm-ı kadîm

Başa bir pîr eyledi ta'lîm

Müste'idle ben olup lâyık

Oldum akrânım içere ben fâyık

Niçe yıl 'ilme eyledüm hizmet

Çekdüm eyyâm-ı vuslat u fûrkat (369-362. beyitler)

"Gelüp İstanbul'a karâr etdüm" ifadeleriyle onun İstanbul dışında eğitim gördüğü ve mesleğinde ilerlemek için İstanbul'a geldiğini anlaşılmaktadır. İstanbul'a geldiğinde kadı olmayı hedefleyen Hamdî'nin bu emeline devrin bir kadısı engel olmuştur. Hamdî, İstanbul'a geldiğinde altı yıldır mülâzım olduğunu söyler.

Altı yıldır mülâzım olalı ben

Nesne gelmez nic'edeyin elden (385. beyit)

XVI. yüzyılda ilmiyeye dâhil olmuş birinin mülâzım olmasıyla ilgili tam bir yaş aralığı belirlenmemiştir. Bu yüzyılda şeyhülislam olan ulemanın mülâzemet yaşlarından hareketle genellikle 16-20 yaşlar arasında mülâzım oldukları anlaşılmıştır.¹¹ Yukarıda bahsi geçen beyitten hareketle Hamdî'nin mülâzemetini ve nâibliğini aldıktan sonra 22-26 yaşlarında İstanbul'a geldiği ve böylelikle de eseri de yine bu yaşlarda yazdığı söylenebilir. Bulunduğu yerde kadı olacak iken tekrar nâib olarak görev verilmiş; fakat şair bundan memnun olmamıştır. Kariyerinde yükselmek ve kadı olmak için bulunduğu yerden ayrılmış ve İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'a geldikten sonra hâmisiz kalan Hamdî, kariyerinde yükselmek için bir yardım görmemiştir (382-390. beyitler). Kadılık isteyen Hamdî'ye Kefe kadı niyabetliği¹² verilmiştir. Kefe'ye gemi ile giderken gemi denizde alabora olmuş ve şair kendisini zor kurtarmış fakat tüm malları ve eşyaları telef olmuştur. Çektiği sıkıntıları sultana anlatmak isteyen Hamdî, eserini bu sebeple kaleme almıştır (391-403.

¹¹ *İlmîyeye Salnamesi*, haz. Seyit Ali Kahraman vd., ed. A. Nezh Galitekin, İstanbul: İşaret Yayınları, 1998: 341, 345, 349, 443; Mehmet Aykanat. "Klasik Dönemde Osmanlı Devletinde Hâkim Adaylığı: Mülâzemet", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* / 34 (Nisan 2018), 170.

¹² Osmanlı ilmiye hiyerarşisinde kadının en önemli yardımcısı. Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet İpşirli, "Nâib", TDV *İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/naib#2-osmanlilarda> (03.02.2023).

beyitler). Eserde bu temenni sürekli zikredilmiştir (436-439. beyitler). Hamdî birçok kez sultanın eserini beğenmesini temenni ederken ayrıca neden böyle bir eser kaleme aldığını da satır aralarında belirtir (465-477. beyitler).

Müelliflerin hâminin hüsn-i kabulünü görmek için başvurduğu yöntemlerden biri de onun ilgisini çeken konularda eserler yazmalarıdır. Hamdî de hem yukarıdaki hem de aşağıda alıntılanan beyitlerde hâmininin hoşuna gidecek bir eser yazmaya çalıştığını söyler. III. Murad'ın daha çok sarayda eğlendiği¹³, acayip ve garip hikâyelere olan merakı dönemin birçok kaynağı tarafından dile getirilir.¹⁴ Hamdî'nin eserinin bazı beyitlerinde de sultanın hikâye okumaktan hoşlandığına dair bilgiler vardır. Diğer yandan şair, aynı beyitlerde eserinin orijinal olduğunu ve intihal yapmadığını söyler.

Ben anuñ-çün sözi kasîr etdüm
Lafzı az mañâyı kesîr etdüm

Bu tarîk üzre eyledüm itmâm
Haz ede tâ okuya şâh-ı kirâm

Ola eglence aña bu dâyim
Sözlerüm hakdur Hudâ'âlim

Hâne-i beytine girüp birinün
Nesnesin almadum çü sözlerinün (430-433. beyitler)

P e n d - n â m e ' n i n Y a z ı l ı ş T a r i h i

Hamdî'nin eserinde herhangi bir tarih ibaresi yoktur fakat metinde ismi zikredilen kişilerden hareketle eserin yazılış tarihi hakkında bir fikir ileri sürmek mümkündür. Eserde, Sultan III. Murad, Nurbanu Sultan ve Şemsî Ahmed Paşa isimleri zikredilen kişilerdir. Nurbanu Sultan'dan "vâlîde-i sultân" diye bahsedilmiş doğrudan ismi söylenmemiştir. Nurbanu Sultan

¹³ Osman Yiğit, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 34 Numaralı Filori Defteri (Değerlendirme-Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, 340, 560, 566, 567, 830.

Nev'îzâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmiletî's-Şakâ'ik*, Haz. Suat Donuk, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2017, 2/1084-1085.

¹⁴ Özdemir Nutku, *Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1977, 335.

991/1583'te¹⁵ vefat ettiğine göre eser bu tarihten önce yazılmış olması gerekir. Diğer yandan eserde "Pâdişâhuñ musâhibin, Kadri 'âlî ola çü şems-i cihan, Şemsdür dâyimâ anuñ yâri, Şemsdür cümle tertîb edici, Şemsdür 'âleme şöhret verici, Şems-ile buldu her giyâh kemâl" mısralarıyla ismi zikredilen Şemsî Ahmed Paşa ise 988/1580'de¹⁶ vefat ettiğine göre eser 1580'den önceki bir tarihte yazılmış olmalıdır. Eserde III. Murad'dan sultan diye bahsedilir ve onun bir şehzadesi için dualar edilir. III. Murad, Manisa'da sancak beyi iken Şehzade Mehmed (III. Mehmed) (ö. 1012/1603) 7 Zilkade 973 / 26 Mayıs 1566'da¹⁷ Şehzade Mahmud ise 980/1572'de doğmuştur¹⁸ fakat Mahmud 989/1581'de¹⁹ vefat edince Mehmed tek şehzade kalmıştır ve Şehzade Mehmed daha sonra sancağa gönderilen tek şehzade olacaktır. III. Murad döneminde müelliflerin eserlerinde övdüğü tek şehzade Mehmed'tir.²⁰ Bu yüzden ismi zikredilmese de eserde övgüyle bahsedilen şehzade büyük

¹⁵ İlhan Şahin, "Nurbânû Sultan", TDV *İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nurbanu-sultan> (16.01.2023).

¹⁶ Erhan Afyoncu, "Şemsî Ahmed Paşa", TDV *İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/semsi-ahmed-pasa> (16.01.2023).

¹⁷ Feridun Emecen, "Mehmed III", TDV *İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-iii> (16.01.2023).

¹⁸ "Mâh-ı Rebi'ü'l-evvelin on dokuzuncu gününde mâh-ı mezbûrun evâ'ilinde Sultân Murâd hazretlerinin oğlu doğup Kapu Ağası Yakup Ağa müjdegân çeküp evvelen içerüde ziyâfet ve sâniyen Kapu Ağası Mahmûd Ağa ziyâfet idüp yevm-i çeharşambada Pâdişâh hazretlerinin tezkireleri mücebince altı yüz filori ile bir a'lâ zehlû kaftân himmet olup Acemî Kuşçı Ca'fer yedinden Harem Ağası Ali Ağa hazretlerine teslim olındı. Sene 980 Sikke Aded 600", Osman Yiğit, *a.g.t.*, 82.

¹⁹ Leslie P. Peirce, *Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümlerlik ve Kadımlar*, çev. Ayşe Berktaş, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1996, 127.

Kitâbü'l-Menâmât'ta "Tezkere" başlığıyla yazılan mektupta Şehzade Mahmud'un çiçek hastalığına yakalandığını ve durumunun oldukça ağır olduğunu söyleyen sultan, şeyhinden dua talep etmiştir. Bk. *Kitâbü'l-Menâmât: Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları*, 290/1474.

²⁰ *Vücûdî, Hayâl ü Yâr*, Haz. Yaşar Aydemir, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları EKİtap Yayımı, Ankara 2017, 19-24; Şemseddin Sivâsî, *Heşt Behişt*, Haz. Alim Yıldız, Sivas, Sivas Belediyesi, 2015, 61-64; Sâî Mustafa Çelebi, *Yapılar Kitabı Tezkiretü'l-Bünyân ve Tezkiretü'l-Ebniye (Mimar Sinan'ın Anıları)*, Haz. Hayati Develi, K Kitaplığı, İstanbul 2003, 118-119; Adnan İnce, "Abdî'nin Gül ü Nevruz Mesnevîsi", *Türklük Bilimi Araştırmaları TÜBAR*, 2008, (23), 67-69.

ihtimalle Mehmed'tir. Diğer yandan eserde 124. beyitte kızıl baş (Safevîler), yeşil baş²¹ ve keçe baş (Kırım Tatarı)²² ifadesi kullanılmıştır.

Kızılbaş ve yaşılbaş ve keçebaş
Reh-i tîgına anuñ verdiler baş

III. Murad döneminde on iki yıl süren (1578-1590) İran seferleri sırasında Safevîler için kızılbaş ifadesi kullanıldığı bilinmektedir.²³ Bundan dolayı eser İran Seferleri sırasında yazılmış olabilir. Böylelikle tüm bu bilgiler ışığında Hamdî'nin eserini 1577-1580 tarihleri arasında III. Murad'ın saltanatının ilk yıllarında yazmış olması muhtemeldir.

P e n d - n â m e ' n i n N ü s h a B i l g i l e r i

Hamdî'nin eseri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. İbnülemin Mahmud Kemal İnal koleksiyonu 3082 numaralı 236 varaklık bir mecmuada 126b-150a varakları arasındaki üçüncü eserdir. Aynı mecmuanın içinde dört eser daha bulunmaktadır. Mecmuanın ilk kısmı fevaid, ikinci kısmı eş'âr, üçüncü kısmı Hamdî'nin *Pend-nâmesi*, dördüncü kısım kavâid-i Deriyye, beşinci kısım da şarkı mecmuasından oluşmaktadır. Eserin ilk kısmında Kazasker İmamzâde Esad Efendi'nin, 31a varağında İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın, 124a'da yine farklı temellük mühürleri bulunmaktadır. Mecmuanın içinde farklı şairlere ait şiirler yer almaktadır. Rûhî, Hoca Neş'et, Râmiz Paşa, Nedîm, Pertev, Râsih, Hüdâyî mecmuanın ilk kısmında şiirleri bulunan şairlerdir.

Yazmanın bazı beyitleri yanlış restorasyon sebebiyle tahrip olmuştur. Bu kısımlar çeviriyazısını verdiğimiz metinde ilgili yerlerde (10, 397-399 ve 412. beyitler) gösterilmiş ve [?] ifadesiyle belirtilmiştir.

Pend-nâme'nin Şekli Unsurları ve Muhtevası

Pend-nâme mesnevi nazım biçimiyle yazılmış toplam 477 beyitten oluşmaktadır. Eserde ayrıca beşer beyitlik iki adet de gazel bulunmaktadır.

²¹ Kelimenin tam olarak kimi kast ettiği belirlenememiştir.

²² Keçebaş'tan kasdın Tatar ve Moğollar olduğu anlaşılmaktadır. Nebi Bozkurt, "Sikke", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sikke--kulah> (13.02.2023).

²³ Seferler konusunda güncelliğini koruyan bir ana kaynak için bk. Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyasî Münasebetleri (1578-1612)*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1993.

Mesnevi nazım biçimi mefâ'ilün/mefâ'ilün/fe'ülün ve fe'ilâtün (fâ'ilâtün)/mefâ'ilün/fe'ülün (fa'lün), gazeller ise fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fe'ülün ve fe'ilâtün (fâ'ilâtün)/ fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ülün veznile yazılmıştır. İlk gazel aşk, âşık ve maşuk konulu iken ikincisi Sultan III. Murad övgü üzerine kaleme alınmıştır.

Hamdî eserindeki bölümlerde farklı başlıklandırmalara gitmiştir ve bu başlıklar sırasıyla şöyledir: “*Sıfat-ı Hazân, Der-vasf-ı ‘âşıkân-ı güzesteğân, Dil-i dîvâne vâkı’ada bir mahbûba dûş ve câm-ı ‘ışkıyla serhoş olduğudur, H’âbdan çeşm-i bidâr olup vâkı’asında olan mahbûb-i pür-safâ anuyla olan vefâ vü cefâdan bir eser bulmayup felek-i bî-karâr ve bed-kâra hitâb ve niçe dürlü ‘itâb edüp anda hiç bir cevâb gelmediğidir, Der-beyân-ı ‘ışk-ı hakîkî, Hikâyet, Mev’iza, Hasb-i Hâl, Hâtîme-i Kitâb*”. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış *Pend-nâme*’de Fatîha sûresinin manzum kısmî şerhi ve münacaat (12 beyit), naat (31), Hz. Ebubekir (4 beyit), Hz. Ömer (4 beyit), Hz. Osman (4 beyit), Hz. Ali (4 beyit), Hz. Hasan ve Hüseyin’e (4 beyit), ashaba (10 beyit) yapılmış övgülerle başlamaktadır. Bu kısmın ardından devrin padişahı III. Murad adına yazılmış uzunca bir manzume bulunmaktadır. Bu kısımda özellikle sultanın iktidarının dînî temelleri üzerinde durulmuş, Hz. Peygamber ve ashabı vefat ettikten sonra şer’î hükümlerle yeryüzünü yürütecek bir kişiye ihtiyaç duyulmuş, o kişinin de genelde halifeler ve özelde III. Murad olduğu belirtilmiştir. (83-99. beyitler). Özellikle hicrî bin yıla doğru asrın önderi inancı ya da iddiası dönemin birçok müellif ve şairi tarafından daha fazla vurgulanmaya başlamıştır.²⁴ Hamdî de bahsi geçen beyitlerde bu inanışa atıf yapmış olabilir.

29 beyitlik bu övgü mesnevisinin ardından beş beyitlik yine padişah adına yazılmış şairin kendi gazeli bulunur. Gazelin ardından beş beyitlik bir mesnevide eserin sultan tarafından kabul edilmesine dair temenniler vardır. III. Murad övgüsünden sonra ismi verilmeden şehzade övgüsüne yer verilmiş 21 beyitlik bir mesnevi bulunmaktadır. İsmi zikredilmeyen bu şehzade muhtemelen eserin yazıldığı tarihte hayatta olan ve tahtın en önemli

²⁴ III. Murad döneminde Musahip Doğançlı Mehmed Paşa tarafından Gelibolulu Mustafa Âlî’ye yazdırılan *Mir’âtü’l-Avâlim* isimli eser hicri bin yıl vurgusunun dînî ve siyasi temelleri üzerine kurgulanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk Müberra Kapusuz, *A Study On Gelibolulu Mustafa Âlî’s Mirror of the Worlds (Mir’âtü’l-Avâlim): Patronage, Politics and Millennial Anxieties at the Court of Sultan Murad III (r. 1574-1595)*, Central European University Private University, Vienna, June 2021.

varisi konumunda bulunan Şehzade Mehmed (III. Mehmed)'tir. Şehzadenin övgüsünden sonra kitabın telif kısmı yer alır.

Başlıklarda ilk önce hazan mevsiminin sıfatları anlatılmış ve insan ömrü hazana benzetilmiştir. Âşığın vasıflarının anlatıldığı ikinci başlıkta klasik aşk hikâyelerinin kahramanlarına değinilmiş ve aşkın insan bedeni ve ruhundaki halleri anlatılmıştır. Bu kısım ayrıca fânî/dünyevî/tensel aşkın anlatıldığı bölümdür. Fânî/dünyevî aşktan bâkî/ilâhî/hakîkî aşka geçiş bu kısmın ardından anlatılır. Aşk konusunda tüm bu anlatılar rüya âleminde olur ve âşık hakîkî aşkı rüyada bulur. *Hikâyet* (324-360. beyitler) başlığında bâkî/ilâhî/hakîkî aşka dair bir hikâye ardından da *Mev'iza* (361-366. beyitler) başlığında ise hakîkî aşkın evreleri ele alınır. *Mev'iza*²⁵ nasihatname edebiyatı içerisinde ele alındığı gibi bu metinde ayrıca bir başlıkta incelenmiştir. *Pend-nâme* 366. beyte kadar tipik nasihatname litaratürüne benzer özellikler taşımaktadır. Metnin son kısmında yer alan *Hasb-i Hâl* başlığı (367-421. beyitler) şair kendi hayatına ve eserine dair birçok anekdot aktarmaktadır.

Medreseden mülazım olduktan sonra (hangi medrese olduğunu belirtmez) hocasının vefatı üzerine nâib iken İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'a geldikten sonra altı yıldır mülazım olduğu belirten şair ayrıca mülazemet sonrası nâiblik de yapmıştır. Nâiblikten sonra kadı olmayı beklerken kendisine Kefe kadı nâibliği verilmiştir. Kefe'ye deniz yolu ile giderken bindiği gemi Karadeniz'de alabora olur ve tüm mal varlığını kaybeder. Oldukça zor durumda kalan şair bu durumunu padişaha ulaştırmak ve ondan yardım istemek için manzumesini kaleme alır. Bu kısımda ayrıca III. Murad, ismi verilmeyen şehzade, Valide Sultan Nurbanu Sultan ve padişah musahibi Şemsî Ahmed Paşa'ya dair övgüler bulunmaktadır. *Hasb-i Hâl* başlığı aynı zamanda XVI. yüzyılın sonunda doğru Osmanlı sarayı ve haremdeki iktidar değişimlerini de göstermektedir. Kanûnî Sultan Süleyman devrinde sarayda etkisini arttırmaya başlayan hanım sultanlar²⁶, harem ağalar ve musahipler şiirler ve farklı türdeki metinlerde övülmeye ve

²⁵ Ağâh Sırrı Levend, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1963, 96-97.

²⁶ Özlem Kumrular, *Haremde Taht Kuranlar: Nurbanu ve Safiye Sultan*, Doğan Kitap, İstanbul 2017.

isimleri anılmaya başlanmıştır.²⁷ Bu durumun yansımasını Hamdî'nin eserinde de görmek mümkündür. Şair eserinde vâlîde sultanın sağlığına duacı olmuş (449-450. beyitler), padişah musahibi Şemsî Ahmed Paşa'yı övmüştür (458-465. beyitler). Metinde padişah musahibi olarak özellikle Şemsî Ahmed Paşa'nın methedilmesi, şairin paşanın himayesinde olduğu yahut onun aracılığıyla eserini (bir nevi arzuhalini) sultana ulaştırmak için paşanın himayesine girmeye çalıştığı söylenebilir.

Manzumenin Özet Çevirisi

Münacaat, Naat ve Ashab'a Övgü:

Eser Allah'a hamd ile başlar. Allah'ın Rahmân adıyla başlanan her iş kolay olur. Bu kısımda ayrıca Fatıha sûresinin meali baştan sona kadar manzum hâle getirilerek açıklanır. Allah Esmâü'l-Hüsna'daki isimlerinden hareketle evvel, âhir, zâhir ve bâttır. O şahlar şahıdır ve dünya sultanları ona bendedir. Muradına ermek isteyen ona gönül vermeli ve böylelikle dünya ve ahiret isteklerine kavuşmalıdır. Bu kısmın ardından Hz. Peygamber'e övgü vardır. O Mustafa, Mahmûd ve Ahmed'tir, insanoğlunun övücü, âlemin sevgilisidir. Onun yüzü suyu hürmetine cihan yaratılmıştır, o doğmadan onun nuru dünyayı aydınlatmıştır. İlk önce onun nuru yaratılmış ve Allah'ın sırları bu nurda zahir olmuştur. Hz. Peygamber dünyaya gelince yüzünü secdeye sürmüş ve Allah'tan asi kullarını bağışlamasını istemiştir. Onun ümmeti her ne kadar âsîlik etmişse de Allah bağışlayandır. Hz. Peygamberin ümmeti için dualardan sonra dört halifenin övgüsüne geçilir. Dört vefa sahibi ashab dört unsur ile nitelendirilmiştir. Hz. Ebubekr şeriat kılıcıdır ve zındıkları yok etmiştir. Batıl ile savaştığı için Allah ona yardım etmiştir. Hz. Ömer ikinci halife olarak şeriat yolunu tutmuş ve müminlerin emiri olarak anılmıştır. Hz. Osman hayâ sahibidir ve Kur'ân-ı Kerîm'i o bir araya toplamıştır. Hz. Ali Allah'ın aslanıdır ve Hayber kalesi kapısını sökendir. Onun heybeti yücedir, peygamberin amcasının oğludur ve Kevser nehirlerinin sâkisidir. Hz. Hasan ve Hüseyin, Yezid elinde şehit olmuş iki uğurlu kişi ve iki imamdır. Hz. Peygamber'in ashâbı onun emrini icra ederek dini ihya etmişlerdir. Şair bu kısımda ashâba uymayı hem kendisine

²⁷ Hatice Aynur, Didem Havlioğlu, "Medhiyenin Cinsiyeti: Kadınlara Yazılmış Kasideler (1566-1603)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VIII: Kasîdeye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, 76-120.

hem de okuyucusuna tavsiye eder. Bu kısmın ardından devrin padişahı III. Murad'a övgü vardır.

Sultana Övgü:

III. Murad, Hz. Peygamber'e ve onun halifelerine halife olmuştur. Onlar dünyadan göçüp gidince Hz. Peygamber, Allah'a dinini ve şeriatını dünyada uygulaması için birini padişah yapmasını diler. Böylelikle sultan şeriat kılıcını eline almıştır. Yeryüzünde onun fermanı yürümüş, batıl yok olmuş, herkes onun sayesinde muradına ermiştir. O, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir, Osmanoğulları'nın gazi neslindedir. Adalet ile yeryüzüne hükmetmekte, Hz. Peygamber'in hükmünü icra etmektedir. Allah'ın kılıcı ile şeriat yolunu açmıştır. Şair bu kısmın sonunda karaların ve denizlerin sultanının başarılı olması için Allah'a dua eder. Bu kısımda yine III. Murad'ın övgüsü için yazılmış bir gazel bulunmaktadır. Gazelin ardından mesneviye devam eden Hamdî, sözlerinin hepsinin hakikat olduğunu söyler. O, sultanın daima duacısıdır. Padişah övgülere layıktır ve onun tahtına oturacak olan şehzadesi de onun gibidir. Padişah şark ve garpta hutbe okutup sikke bastırırken, sultanlar onun kölesi olmuştur. Kızılbaşı, yeşilbaşı ve keçe- başı onun kulu olmuştur.

Şehzadeye Övgü:

Onun bu kutlu gül bahçesinin goncası vardır ve o sadef danesidir. Servi ağacının fidanıdır. Allah ona uzun ömürler vermesini temenni eden şair, Allah'tan onu sultana bağışlamasını diler. Şehzadenin övgüsünden sonra eserin sebab-i telif kısmı gelir. Cihanda birçok memleketin olduğunu söyleyen şair, Allah'tan başka kimsenin buna malik olmadığını belirtir. Herkes bir gaye içindedir. Kimi yer içer gezer, kimi konargöçerdir, kimisi isteklerine erişmiş kimisi erişmemiştir. Bazıları sürekli savaş içinde iken bazıları ise barış içindedirler. Kimisi yüksek makamları talep ederken kimisi teninde canı ıstırap içindedir. Kimisi zevk ü safa da kimisi ise gam ve kederdir. Kimisi köle kimisi yöneticidir. Kimi padişah iken kimisi onun kölesi, kimisi çok fakir iken kimisi ise çok zengindir. Kimi akıllı, kimi deli, kimi mutlu kimi üzgün kimi âlim kimi câhil, kimi maşuk kimi âşıktır. Kimi aşkıyla ağlar kimisi ise güler. Kimi Allah'ın tecellisine âşıktır ki bunlar veliyullahtır. Gül cihan bağında şahsa bülbül ise şairin hayrını isteyendir. Nergis, lale, karanfil, sümbül hep bir yerededir. Menekşe köle ise güle, lale sancaktardır. Böylece herkes gelip geçti altın kadehini dünyada yürüttü. Nice

selvi boyunlular dünyada gezdi, Allah neler yarattı bu dünyada onları anlatmak gerek.

Sonbaharın tavsifi:

Sonbahar baharın renginin bozulmasıdır. Hazan rüzgârı gül bahçesini harabeye çevirir. Soğuk ve kuru günleri gül bahçesine getirir, hayata ölüm haberini ulaştırır. Her çiçek dağılır, hepsi toprak olur. Bir kişiye nasıl ki ölüm haberi erişince yüzü sararsa onun gibi olur. İnsan ömrü bu gül bahçesi gibidir bazen mutlu, sağ ve salimdir. Hazan (ölüm) rüzgârı gelince her şeyi harap olur. Yapraklar (yaşadığı günler biter) dökülür. Hiçbir şeyi kalmaz ona çok acımaz davranır. Hazan rüzgârın (ölüm gibi) ağaçları soyar hiçbir şey bırakmaz.

Göçüp giden âşıklara dair:

Bunca mahlûkatı anlattıktan sonra bizim işimiz artık aşk olmalı. Cihanda temiz aşka sahibi kim varsa hepsi onun elinden helak olmuştur. Kays, Leyla'nın aşkıyla Mecnun olmuşken Ferhat, Şirin'in aşkının gamını çekmiştir. Züleyha, Yûsuf'a âşık olmuş Hz. Yakub'un gözleri Yûsuf'un kederiyle kör olmuştur. Kimi gül, kimi mum, kimi erkek kimi kız sevdi. Cihanda gerçek olan Allah'ı sevmektir. Kim O'nu severse gönlündeki derde derman bulur.

Deli gönlün rüyada bir mahbuba âşık olup aşk kadehiyle sarhoş olması:

Bu cihan içinde ah u zar ile gezerken sevgilinin aşkını kendime iş kıldım. Bu mihnet yükü öyle çok ağır geldi ki gaflet uykusu bir gün gözümü aldı. Rüya âleminde iken hayran ve şaşkın bir iken gözümün önüne bir serv-i revan, yüzü gül, dudakları kırmızı şarap gibi biri geldi. Bu hayranlık ile âşık oldum bu sevgiliye. Yanına varıp onun dedim ki: Ey güzelliği ile âlemin seçkini! Gamının ateşiyle yakma beni. Aşkının ıstırabına düştüm, merhamet eyle. Kavuşma zamanı gelmedi mi, bu ayrılık günleri son bulmadı mı? Sen Leyla'nın saçı, Şirin'in dudağısın. Benim ise ağlamaktan gözlerim kör oldu. Ben Mecnun'um, Ferhat'ım sen beni gel ağlatma gözümün yaşını sil. Beni aşkınla rüsva ettin, insanları benden nefret ettirdin. Şimdi vefa zamanıdır cefa askerlerini dağıt ihsan eyle. Sen güzelliğinle zamanın sevgilisisin. Yalvardım sana muradım lütuf etmendire. Eğer lütfuyla sözümü dinlerse kendisine bir gazel okurum ezberden.

Beş beyitlik gazelden sonra tekrar mesnevi kısmına geçilir.

Mesnevi:

Gazelimi sevgilinin yanında okudum ve bunun üzerine sevgili dedi ki: Ey aşkımin derdiyle hilale dönmüş kişi! Nedendir bunca feryadın, kimdir bu yolda senin üstadın? Dedim ki: Ey güzelliğiyle kemale ermiş, elif gibi boyumu dal harfi gibi büken sevgili! Senin aşkındın bana üstad, senin Şirin gibi dudakların beni kıldı Ferhat. Leyla gibi saçlarını görünce, ayrılık derdiyle Mecnun oldum. Bu sözlerimi duyunca sevgili, bana merhamet etmeyi iş edindi. Ayrılık günü son buldu. Başkaları ile sohbet eyleme, seni kendime yar edineyim. Böylece ayrılık derdi sona erişti. Kavuşma bahçesini onunla girdim ve orada ayş u işret ettim.

Uykudan uyanıp sevgili ile olan vefa ve cefadan eser bulamayıp kötü işler işleyen ve kararsız feleğe hitap edip ondan da hiçbir cevap gelmediğine dair:

Bu dünya insan yiyen yaşlı bir kadındır, insanı sevgiliye kavuşmaktan uzak eder. Uykudan uyanınca felek başladı yine ayrılığa düşürmeye. Güneş topu sabahın askeri ile akşamın askerlerini yendi. Uykudan uyanınca o gözleri meftun eden sevgiliden hiçbir eser görmedim. Gözümü açıp ah u figan ettim. Sağa sola baktım o rüyadan hiçbir eser görmedim. O uykudan bir haber dahi alamadım. Bunca cevr ü cefa ile alçak dünyada içinde safa ve vefa heba oldu. Bu hali felekten görünce batın bana zahir oldu. Gözlerimi açınca feleğe seslendim. Ey vefasız felek! Ben sana ne yaptım ki sen bana bu eziyeti ettin. Senden bu kötü işi ummazdım, beni bu cihan içinde ağlattın. Bu hal ile dünyanın fani olduğunu anladım ve her şeyimi yele verdim. O zaman anladım ki o aşk baki değilmiş. Asıl baki olan aşk Allah'a olan aşk imiş.

Gerçek Aşk Hakkında:

Gerçek aşkın halini anla ki onun halini bilesin. Eğer temiz bir aşk ile bir sevgili seversen sen ona âşık o sana yar olur. Onun aşk ateşine düşüp canını ve tenini ver. Gönlünü aşk ipine bağla, ayrılık ateşi ile gönlünü dağla. Sen ona âşık o sana maşuk ol, aşk yolunda sadık ol. O senin bütün taleplerini yerine getirsin, onun vuslatına vasil olasın. İki âlemde maksat Bâkî, Hâlîk ve Mabûd olan Allah'tır. Aşk onundur âşık da. Allah'ı sevmek için onun emrine uymak gerek. Bu aşk ile insan uykuda nice hazine erer. Mecazi aşk zahirdir bundan dolayı herkes ona sahiptir. Gerçek aşk Allah'a olan temiz aşktır. Sen

canınla onu isteyeyin, sen isteyen o ise istenilen olsun. Bu değişmeceli aşkı gerçek aşka döndür ya Rab! Cümle müminlerin işi senin aşkın olsun. Senin aşkınla kemale ersinler ve gönüllerinden karanlık yok olsun. Biz bir bölük asiyiz ve nefsin isteklerine giriftarız. Bize yardımın yoldaş eyle çünkü senden özge kimsemiz yoktur.

Hikâye:

Vaktiyle dermansız bir zayıf kişi vardı. Boyu aşk oku yüzünden yaya dönmüştü. Cihan içinde avare gezerken o çaresiz kişi âşık oldu. Bir taze mahbubun yüzünü görünce âşık oldu ona ve yoluna başını ve canını verdi. O sevgiliyi sevip ah u zar etti. Nice zaman âşık olunca o şaha, güzellik burcundaki yüzü aya. Ona kavuşmayı istedi ve bunun için Allah'a hep dua etti. Ona kavuşmaya imkân yoktu, derdine de dermanı yoktu. O yâr daima aşığına cevrederdi. Cefa oku canından geçince vardı o sevgisinin yanına. Dedi ki ey güzelliği ile meşhur olan beni lütfunla sevindir. Ölüm hastalığı ulaşınca o zaman âşık inlemeye başladı. Ecel ona erişince bunca uzun emeller sona erdi. Sevgiliden ayrılan aşığın dilinden onun adı da gitti. Nice zaman şaşkın bir şekilde gezdi onun adından bir eser bulamadı. O zaman kulağına bir ses geldi. "Bu yabanda ne gezersin!" diye. O zaman suret gözünden uzaklaştı siret görünür oldu. O kişi bu uzun emellere talip olma, hiç zahir değil imkânsız bir hayaldir dedi. Sakın suret-perest olma eğer olmazsan cihanda mutlu olursun. Hakk'ın huzuruna aşkla yüzünü sür o zaman yüksek makamı görürsün. Allah'a canla âşık ol onun dergâhına talip ol. Âşık bu sözleri duyunca bildi bu alemin geçiciliğini. Varıp Hakk'ın kapısına hizmet etmeye, hikmet ilmini keşfetmeye. Allah'a ulaşınca âşık kendini rahmete layık kılmıştır.

Mev'iza (Nasihat, vaaz):

Akıllı isen bu kıssayı dinle ve aşk kadehi ile nefsin sarhoş et. İşte o zaman yerini bulursun, bütün tedbirin hayırlı olur. Allah aşkı dile ilham olursa o zaman güneş gibi yüce bir makam elde edersin. Eğer Allah'ın tecellisine talip isen can ve başla ona rağbet et. O pîr kişinin amelini düşün ve onun ahvalini bil.

Hasb-i Hâl:

Şu dönen feleğin halini bil şimdi dinle sen bunu. Okumak benim düşüncem marifet ise her zaman işim oldu. Nice yıl bir pîr ile talim eyledim.

Beni istidatlı görüp akranım içinde üstün eyledi. Nice yıllar ilimle uğraştım ve mevâlî²⁸ olmaya hak kazandım. O mollanın yanında bekledim fakat ona ölüm erişti. Onun ölmesi ile öğrencileri mülazım oldular, bu fakir de mülazım oldu. Mülazım olarak altı yıldır nâiblik kapısında kaldım. Bundan sonra yine uzun zaman nâib olarak görev yaptım. Kadı olmak istedim fakat bulunduğum yerde yine nâiblik verildi. Bunun üzerine İstanbul'a geldim burada kadı olmak istedim fakat yine bir kadı buna uygun görmedi ve Kefe'de kadı nâibliği görevini verdi. Kefe'ye giderken Karadeniz'de bindiğim gemi sulara gark oldu (alabora oldu). Bütün malımı mülkümü kaybettim. Bu sebeple şimdi padişahın kapısına yüz sürmeye geldim. Hâlini ona anlatmaya, derdime derman bulmaya. O padişah ki ümmetin üzengisine sahip, Rum'un ve Acem'in sultanıdır. O saltanın burcunun ayı, Allah'ın yeryüzündeki cihanın şahıdır. Umarım bana lütuf ve ihsan eylesin bana eylesin. Diye ki bu âcizin hali nicedir, ona mansıp verin hemen gözleri kan akıtmasın artık. Kadı olmaktır muradım ey padişahım, Allah rızası için bana ihsan eyle. Akranım içinde düşkünüm, nice zamandır ve nice zamandır zarardayım. İlmim konusunda imtihan dahi yapılması buyrulsa ben buna uyarım. Eğer bu kitap sultanın rikabına ulaşırsa o zaman bana kapılar açılır. Ey Allah'ım! Habibinin nuru hürmetine bana padişahın lütfunu ve ihsanını nasip eyle. O padişahın ömrünü daim et, düşmanını mahzun et. Düşmanları yerle bir olsun. Benim ahvalimi o padişaha ilham ile bildir, muradımı hasıl eyle, maksuduma eriştir.

Hâtîme-i Kitâb

Sözümüz sonuna erişti, ahvalimiz de nihayete. Kalem yazmaktan yoruldu, kâğıt ikiye büküldü (kitap bitti). Ey Allah'ım o padişahın ödülünü cana rahmet olarak görür bu fakire şefkatini dilerim. Sözü ve kitabı muhtasar eyledim. Gerçi âlemde çok kitap vardır; kendisi uzun, anlaması da eziyettir. Onun için sözü kısalttım. Lafzı az, manayı çok ettim. Bu kitabı bitirdim ve sultanın okuyup haz almasını diledim. Ona bu kitap daima eğlence olsun. Bu hasbihâlîmi sultana arz ederim, bu latif kitabı okudukça ona ağırlık vermemesini dilerim. Dertli Hamd'yi sultan ansın, emelini yerine getirsin. Sözlerim Allah'ın malumudur, yalan değildir. Ey Allah'ım o sultanın ve şehzadesinin ömrünü uzun eyle. O saltanat burcunun aynı sultana bağışla. Onu hazan rüzgârından sakla. Valide sultanın da ömrünü hazan rüzgârına

²⁸ Mevâlî ve mevleviyet kavramı için bk. Fahri Unan, "Mevleviyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyet> (13.02.2023).

verme. Cümlesini padişaha bağışla. Onun vezirlerinin de ömrünü daim eyle. Her biri saltanat ve adalet üzere dursunlar. Padişahın musahibi (Şemsî Ahmed Paşa) cihanda hiç sıkıntı çekmesin. Yüce kadre sahip cihan güneşidir, saltanat burcunun padişahıdır. Cümle tertip edici, âleme şöhret verici Şemsî Ahmed Paşa'dır. Muradıma ereyim, sultanın devlethanesine gireyim. Allah benim halimi ona ilham eylesin. İlim ehli kişiler ilimleriyle fazıl ve kâmil olalar. İlahi, sözlerimi padişaha makbul eyle, onun ihsanına beni yakın eyle. Hüzünlü gönlümü ferahlat, kuluna muradını erıştır. Kim ki benim sözlerime âmin derse Allah onun cihanda yardımcısı olsun.

Metin *

*Bismillāhi' r-rahmāni' r-rahīm***Mefā'ılün / Mefā'ılün / Fe'ülün**

1b

1. Çü bismillāh ola feth-i kelāmuñ
Müyesser éde Hāḡ cümle merāmuñ
2. Kaçan yād ola evvel ism-i Raḡmān²⁹
Hūdā emr-i 'asiri eyler āsān
3. Raḡīm aḡsa [be]-her dem ibtidāda
Dil-i maḡzūnı ola hem küşāde
4. Dilüñe vird kııl *el-ḡamdülillāh*
Ki *Rabbü'l-ālemīndür* ḡudretullāh
5. Raḡīm ü Rāḡim ü Raḡmān Hāḡ'dur
Kerīm ü Dāyım ü Deyyān Hāḡ'dur
6. Deseñ ger *mālik-i yevm-i dīn*³⁰ ey yār
Olasın ḡavm-i cennet içre sālār
7. Sözüñ *ıyyāke* olsa *na'büdü* hem³¹
Dilüñde ḡalmaya hıç miḡnet ü ḡam
8. Deseñ *ıyyāke* ile *nesta'ın[i]*³²
Hūdā daḡı diye saña *na'ın[i]*³³
9. Şırāḡ-ı müstakīmi ger hidāyet
Dilersenḡ Hāḡ éde saña 'ināyet

* Metindeki problemlı yerlerin okunmasında yardımlarını gördüğüm Dr. Göker İnan'a müteşekkirim.

²⁹ "Hamd, âlemlerin Rabbi, Raḡmān, Raḡīm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine deḡil."

³⁰ Vezin gereği "mālik-i yevmī'd-dīn" mālik-i yevm-i dīn" diye okundu.

³¹ Metinde ilk kısım Fatiha sûresinin manzum mealidir. "Yalnız sana ibadet eder..." Fatiha 1/5. âyetten iktibas.

³² "Yalnız senden yardım isteriz." Fatiha 1/5. âyetten iktibas.

³³ "Sana yardım ederiz."

- 10 Şırâṭ sözün ola sözüñ [...] ³⁴
 Huzûr-ı Hâḳ ola pes sarḡa manzar

2a

- 11 Kaçan dilerse *en'ante 'aleyhim* ³⁵
 Hâḳ in'âm eyleye rahmet 'ileyhim

- 12 Sözüñ *ğayri'l* ile *mağzûb* ola çîn ³⁶
 'Aleyhim hem *vele'd-ḡâllîn âmîn* ³⁷

Tevhîd-i Zül-celâl bâ-na't-ı Hâzret-i Resûl 'aleyhi's-selâm

- 13 Hüdâdur evvel ü âḡir cihânda
 Hüdâdur bâṭın u zâhir cihânda
- 14 Şeh oldur ġayrı şehler arḡa bende
 Göñül ver arḡa **Hamdî** tâ ki sen de
- 15 Bulasın dün̄ye vü 'uḡbâ merâmın
 Ki yâd eden anuḡ evvel kelâmın
- 16 Beni 'ıškuḡda şâdıḡ kıl İlâhî
 Ki senden özge yokdur dil livâhı
- 17 Dilerse âḡir imân ile yoldaş
 Dilüme daḡı Qur'an eyle sırdaş
- 18 Hâbîbüñdür Hüdâyâ çün Muḡammed
 Resûl-i Muştafâ Maḡmûd u Aḡmed
- 19 Muḡammeddür cihânda faḡır-ı âdem
 Muḡammeddür daḡı maḡbûb-ı 'âlem
- 20 Muḡammed âb-ı rüyına cihânı
 Yaratduḡ bunca kevn-ile mekânı

2b

³⁴ Mısranın son kelimesi yazmada tahrip olduḡu için okunamamıştır.

³⁵ "Nimet verdiklerinin yoluna..." Fatiha 1/7. âyetten iktibas.

³⁶ "Gazap ettiklerinin yoluna deḡil..." Fatiha 1/7. âyetten iktibas.

³⁷ "Dalalete uğraşmışların yoluna deḡil..." Fatiha 1/7. âyetten iktibas.

- 21 Cihāna gelmedin dünyāyı nūrı
Anuñ tutmuş idi dañı sürürü
- 22 Yaratduñ nūrın evvel anı āñir
Hem esrāruñı kılduñ anda zāhir
- 23 Getürdüñ anı hem āñir zamāna
Bilürdüñ meyli yoğ-idi cihāna
- 24 Cihānuñ gördi hiç yokdur beķası
Anuñ-çün olmadı ol mübtelāsı
- 25 Kaçan dünyāya geldi zāt-ı pāki
Varup secdeye sürdi yüze ħāki
- 26 Dedi yā Rab baña ümmetüm[i] vēr
O ‘āñi kullaruña şefkatüm vēr
- 27 Seni anlar ki bir bildi beni ħaķ
Mekān olsa aña bāğ-ı İrem ħaķ
- 28 Ederler yā İlāhī gerçi ‘iñyān
Velī derler saña yā Ħayy u Ğufrān
- 29 Bilürler cümle hep ‘iñyānlarını
Dem-ā-dem çekdügi nisyānlarını
- 30 Velikin senden umar cümle ğufrān
Kañında ne-durur bu deñlü ‘iñyān
- 32 Şular kim eyledüñ sen baña ümmet
Dilerüm kılasın anlara raħmet
- 32 Baña şunlar ki ümmet oldu yā Rab
Anuñ cürmin bağışla cümle[yi] hep
- 33 Şefā‘at edici anlara sensin
Ħimāyet kılıcı anlara sensin
- 34 Kuluñdur ħalk-ı ‘ālem yā İlāhī
Kim ola anlaruñ püşt u penāhı
- 35 Esirge derd-mendüñdür ħamusı
Oları yaķmaya ħahruñ ħamusı
- 36 Ħabībünem senüñ ben çün Ħudāyā
Bağışla cümlesini baña Mevlā

- 37 Senüñ kuluñ benüm ümmetlerümdür
Cinäna ileten şefkatlerümdür
- 38 Bizüm-çün gör o Faḥr-ı enbiyâyı
Ḥudāya eyledi bunca du‘âyı
- 39 Gerekdür bize aña ümmet olmaḡ
Yerimüz cennet-i a‘lâda bulmaḡ
- 40 Ḥudâyâ sen bizi ümmetden eyle
Anuñ-çün lâyıḡ-ı raḥmetden eyle
- 41 Bilürüz ‘âşiyüz senden ‘inâyet
Nihâyet saña ḡalmıḡdur nihâyet
- 42 Cehennem âteşine bizi yaḡma
Anuñ tavḡını³⁸ boynumuza ḡaḡma

3b

- 43 Ki sensin var eden yoḡdan cihânı
Cehennem içre şalma bunca cānı
- 44 Vêr âḡir demde cümlemüze imân
Ki senüñ yoluña hep vêrür[üz] cān
- 45 Mu‘în ol cümlemüze yâ Ḥudâyâ
Ki senden özge yoḡdur bize Mevlâ

Vaşf-ı Çehâr-Yâr-ı Güzîn rıḡvân[ullâhi] te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în

- 46 Dilâ aşḡâb-ı Âl-i Muḡtafâyı
Demidür aḡasın ol pür-şafâyı
- 47 Ki vâcibdür saña anları yâd et
Dilüñ maḡzün iken pes sen küşâd et
48. O çâr aşḡâb-ı erbâb-ı vefâ heb
Şanasın çâr ‘unşürdan mürekkeḡ
- 49 Binâ-yı dîne anlar urdı³⁹ bünyâd
Ḥarâbe ḡalbi ḡıldı⁴⁰ anlar âbâd

³⁸ Yazmada “tavḡısını” olan ifade, vezin icabı “tavḡını” şeklinde alındı.

³⁹ Yazmada “urdılar” olan ifade, vezin icabı “urdı” şeklinde alındı.

⁴⁰ Yazmada “ḡıldılar” olan ifade, vezin icabı “ḡıldı” şeklinde alındı.

- 50 O yolda vérdiler baş [ile] cânı
Dağı terk étdiler cümle cihânı
- 51 Şalât u dîni ihyâ étdi ol yâr
Selâm olsun o cümle üzre her bâr
- 52 Ki anlar oldu kúfl-i dîne miftâh

4a

Hem anlar dav-i cânâ oldu mişbâh

Der-vaşf-ı Hâzret-i Ebübekr

- 53 Hıuşuşan çâr içinde [o] be-tahkîk
Olupdur Hâzret-i Bübekr⁴¹-i Şiddîk
- 54 Kaçan destine aldı tîğ-i şer'î
Elinden baş kırtarmadı zındîk
- 55 Çalışdı râh-ı şer'a tîğ-i haq-la
Hudâ kıldı hidâyet aña tevfiq
- 56 İlâhî rahmet-i luţfuyla ânu
Yarlığa kim yoluña vérdi cânı

Der-vaşf-ı Hâzret-i 'Ömer rağıyallâhu 'anh

- 57 İkinci ol çerâğ-ı nûr-ı mihrâb
'Ömerdür bil sen anı İbn-i Haţţâb
- 58 Halîfe oldu cây-ı Aħmed'e hem
Emîr-i mescid ü mihrâb u ebvâb
- 59 Tarîk-i Haq'da icrâ etdi şer'î
Dédiler hem anuñ-çün zeynü'l-aşhâb
- 60 Hudâyâ hem-nişîni dâyim anuñ
Ola hûr-ıla ğilmânı cinânuñ

Der-vaşf-ı Hâzret-i 'Osmân rağıyallâhu 'anh

4b

- 61 Halîfedür üçünci İbn-i 'Affân
O çâr aħbâbdan Hâzret-i 'Osmân

⁴¹ Yazmada "Ebû" olan ifade, vezin icabı "Bü" şeklinde alındı.

- 62 Odur ehl-i hayānuñ ibtidāsı
Hem anda hatm ol[ın]dı cem‘-i Qur‘ān
- 63 Yolına baş u cān vērdi Hudānuñ
O dağı oldı maḥbūb-ı Raḥmān
- 64 Mekānı ola anuñ dār-ı cennet
Hudāyā luṭf-ıla kıl aña raḥmet

Der-vaşf-ı Ḥazret-i ‘Alī

- 65 ‘Alīdür şīr-i Yezdān-ı dilāver
‘Alīdür ḳālī’ [ü] hem bāb-ı Ḥayber
- 66 Olurdı heybetinden zehreler çāk
Ḳaçan na‘ra ura şevḳ-ile Ḥaydar
- 67 ‘Alīdür ibn-i ‘amm-i Muştafā hem
‘Alīdür sāḳī-i enhār-ı Kevşer
- 68 Dem-ā-dem ola cennet aña mesken
Ki yolunda vērüpdür cān-ıla ten

Der-vaşf-ı Ḥazret-i Ḥasan [ve] Ḥüseyn

- 69 İmāmeyn ü hümāmeyn ü sa‘ideyn
Yezīd elinde ḳatlı oldı şehīdeyn

5a

- 70 Dili teşne ḳatıl-i Kerbelānuñ
Ḥüseyn ile Ḥasan’dur ol ḥasībeyn
- 71 Vērüp başını rāzī vērmediler
Ol ibn-i şīr-i Yezdān ol vezīr[ler]⁴²
- 72 Hemişe teşne cānlarını yā Rab
Şuvar āb-ı cinān-ıla anı heb

Der-vaşf-ı Āl ü Aşḫāb raḍıyallāhu te‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn

- 73 Dağı etbā‘ u Āl-i Muştafāyı
Hudāyā yarlığa ol pür-şafāyı
- 74 Olar kim cümle maḳbülün olupdur
Olar kim cān-ıla ḳuluñ olupdur

⁴² Yazmada “vezīrin” olan ifade, kâfiye icabı “vezīrlər” şeklinde alındı.

- 75 Senün emrünü icrâ eylediler
Muhammed dînin ihyâ eylediler
- 76 Tapunun ‘aşık-ı şâdıklarudur
Tarîkat dîninün fâyıklarudur
- 77 Sen eyle anlara yâ Rabb[i] rahmet
Mekân kıl anlara gülzâr-ı cennet
- 78 Beni sen dağı anlar-ıla yâ Rab
Yarığla⁴³ Hağ Muhammed ümmetin hep
- 79 Senün ‘aşileründür rahmet eyle
Dili pasileründür şefkat eyle

5b

- 80 Karîn et yâ İlahî rahmetüne
Bizi sen lâyıq eyle şefkatüne
- 81 Çü sensin yâ İlahî Kâdir Allâh
Dilümden adunı giderme her gâh
- 82 Dilümi zikrün ile hem-dem eyle
Dilümi fikrün ile maḥrem eyle

Der-vaşf-ı Pâdişâh-ı İslâm ḥullidet ḫilâfetuhu ve übbide salṭanatuhu

Bâ-münâcât

- 83 Ḥudâyâ başa ‘avnünü refîk et
Derünüm içre ‘ışkum hem haḫîk et
- 84 Deyem aḫvâl-i dîn-i Muştafâyı
Ol erbâb-ı cinâna muḫtedâyı
- 85 Bilürdi ‘âlemün yokdur beḫâsı
Anuḫ-çün olmadı ol mübtelâsı
- 86 Şerî‘ât dînini icrâ için ol
Haḫîkat bâbın[i] ihyâ için ol
- 87 Ḥalîfe naşb kıldı pāk-manzar⁴⁴
Ebübekr ‘Ömer [ü] ‘Oşmân u Ḥaydar

⁴³ Yazmada “Yarığla” olan ifade, vezin icabı “Yarığla” şeklinde alındı.

⁴⁴ Mısradaki vezin sorunludur.

- 88 Ola Allāh rāzī cümlesinden
Ola ol şāh rāzī cümlesinden
- 6a
- 89 Édince dünyeden anlar çü rıhlet
Cihān giydi yüzine dürlü şüret
- 90 Dèdi Aḥmed Ḥudāya yā Ḥudāyā
Şerī'at olmayor dünyāda icrā
- 91 Senüñ emrünü icrā etmeg-içün
Benüm dīnümü ihyā etmeg-içün
- 92 Cihāna eylegil bir pādişāhı
Ki sensin pādişāhlar pādişāhı
- 93 Ala destine tīg-i şer'ī tā ol
Bula her dileyen maqşūduña yol
- 94 Anuñ emrine rām ola kamu heb
Anuñ hükmini maqbül eyle yā Rab
- 95 Ola rüy-ı zemīne tā ki sulṭān
Ola ḥalk-ı cihān hükmine fermān
- 96 Ki tā ḥaḳ bāṭıl olmaya cihānda
Ola sulṭān ol ḥalk aña bende
- 97 Diledi çünkü Ḥaḳ'dan ol murādı
Ki kala āḫirinde eyü adı
- 98 O kim vèrdi Ḥudā bil kimdür anı
Diyeyim saña ol şāh-ı cihānı
- 99 Odur cān-ıla diñle zıll-ı Yezdān
Cihāna şāh kıldı anı Sübhān
- 6b
- 100 O şehdür bu kamu ḥalk aña bende
Benüm ḥāk-i rehinde pā-fikende
- 101 O nesl-i gāziyān-ı Āl-i 'Osmān
Ki ya'nī ḥazret-i Sulṭān Murād Ḥān
- 102 Odur şeh cümleten rüy-ı zemīne
Anuñ bed-ḥvāhınuñ rüyı zemīne

- 103 Odur ‘ādil odur ġāzī şehinşāh
Hemīşe hādi ola aña Allāh
- 104 Tıttıpdur yer yüzini ‘adl ü dādı
‘Adālet birle anuñ eyü adı
- 105 Muḥammed dīnini ibkā eden ol
Ḥaḳıḳat ḥükmini icrā eden ol
- 106 Açıpdur rāh-ı şer‘i tıġ-i Ḥaḳ-la
Ḥaḳālardan anı yā Rabb[i] şaḳla
- 107 Ki tıġ-i şer‘-ile çalışdı ol şāh
Boyun tıttı aña hep bende vü şāh
- 108 O heft iklīme oldı çünki sultān
Ḳılıçından ‘adūnuñ baġrı giryān
- 109 Şalalar şark u ġarba tıġ-i şer‘i
Ola ḥaḳ-ı cihān ḥükmine mer‘i
- 110 Ḳılıcın dāyim üstün eyle Mevlā
Zafer bulmaya aña tā ki a‘dā

7a

- 111 ‘Adūsı pāy-i māl olsun hemīşe
‘Adūsı derde dāl olsun hemīşe
- 112 Çü oldur baḥr u berrün pādişāhı
Aña ‘avnün mu‘in ét yā İlāhī

Ġazel

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Devr-i ‘adlinde o şāhun her dil-i maḥzūn şād
Ġālib olup nerd-i miḥnetde bu dil buldı küşād
2. Ağlamazsa yeridür şimdengerü bu dīde ḳan
Kim serir-i salḫanat üzre-durur Sultān Murād
3. Destine alduḳda ol tıġ-i ġazāyı ḳahr-ıla
Cümle a‘dāsı boyun vėrdi vü ḳıldı inḳiyād
4. Zıll-ı Ḥaḳ’dur sāyesinde bu cihān āsüdedür
Bu kelāmum pes ḥaḳıḳatdür gerekdür i‘timād

7b

5. **Ḥamdī** devrinde o şāhuñ sen de bir adıyla kim
Çün kıla derler kişinüñ aḥirinde eyü ad

Meşnevī

Mefā‘ılün / Mefā‘ılün / Fe‘ülün

- 113 Oқudum çün ğazel ḥaққında anuñ
Ēdüp medḥini ol şāh-ı cihānuñ
- 114 Dürüĝ etmem ḥaқıkatdür kelāmum
Dilerem yād ola yanında nāmum
- 115 Beni yā Rab mediḥinden ayurma
Libās-ı ğayrı eĝnüme ĝi[yi]rme
- 116 Ki dā‘iyem anuñ cān u dilden
Pes andan ğayrı gelmez baḗa elden
- 117 Du‘āmı kabül ét yā İläḥī
Muқīm ét taḥtında ol pādişāḥı

Der-vaşf-ı Şehzāde-i civān-baḥt-ı Pādişāh-ı İslām

- 118 Ḥudāyā zāt-ı pākini ḥaḥardan
Ĝubār-ı rāḥını şaқla nazardan
- 119 Ki oldur ğāzī vü ‘ādil şehinşāḥ
Hemīşe reh-nümā ol arḗa Allāḥ
- 120 Oқınsun ḥuḥbesi şarқа vü ğarba
Yürüsün sikkesi bu‘d [ile] ḗurba
- 121 Mışır sultānı anuñ bendesidür
Ne bende cān-ıla efgendesidür
- 122 Ne iқlīme şalarsa bir ḗulını
Açar rāḥ-ı murāda ol yolını
- 123 İşāret eylese ger bir faқīre
Emīr eyler ol anı niçe yere
- 124 Kıızılbaş u yaşılbaş u keḗebaş
Reh-i tiĝına anuñ vērdiler baş
- 125 Murādı üzre dönsün işbu ĝerdün
Ola bed-ḗvāḥınuñ ḥāli digeḗ-ĝün

- 126 Cihān gülzārıdur ol goncesini
Bağışla yā Rab ol eglencesini
- 127 Şadef dūr dānesini yā Hūdāyā
Bu hakkāk-i elemden şakla Mevlā
- 128 Nihāl-i serv-dü[rü]r şāhıdur ol şāh
Anuḡ ‘ömrini efzūn eyle her gāh
- 129 O tāze kāmetin bād-ı hazāndan
Nigehbān ol İlāhī in ü āndan
- 130 Cihān halkı anuḡ üftādesidür
Bu medḡ etdügümüz şehzādesidür

8b

- 131 Civān-baht-ı cihān şāh ol civānı
Aḡa kıl rüz-ı ‘ömr-i cāvidānī
- 132 Bağışla yā İlāhī anı aḡa
Yaraşur luḡf édesin aḡa saḡa
- 133 Hāzān-ı bāddan ol tāze nihāli
Sen ét bāḡ-ı cihān içinde ḡālī
- 134 Özinde bir şadef yek-dānesidür
Bu ‘aşr-ı salḡanat merdānesidür
- 135 Aḡa daḡı nigehbān ol İlāhī
Bağışla cümleye ol pādişāhı
- 136 Cihānda ḡükm-i şāhī eyle her bār
Hūdāyā ‘avnüñi eyle aḡa yār
- 137 Murādı üzre ola her murādı
Cihān ḡurduḡça ḡura eyü adı
- 138 Beni kıl ḡalbine yā Rabb[i] ilhām
Ki dil çekmeye artuḡ derd ü ālām
- 139 Ola ben bendenüñ ḡāline nāzır
Sözümüz bu-durur evvel ü āḡır

Sebeb-i Te’lif-i Kitāb

- 140 Gel imdi ibtidā eyle kitāba
Gerekdür başlayasın fetḡ-i bāba

9a

- 141 Elüme şevk-ıla aldum çü hāme
Diledüm ki yazam bir *Pend-nāme*
- 142 Oқuna ehl-i ıışk içre kitābum
Biline nicedür işbu hııābum
- 143 Beyān edem bu aııvāl-i cihānı
Ki neyler āııir ol pır ü civānı
- 144 Hııudā hālқ eyledi bu ins ü cānı
Velı ol cümleñüñ aııvāl[i] fānı
- 145 Bilürler gerçi bu ‘ālem fenāsın
Anuı-çün red ederler mübtelāsın
- 146 Cihānda var-durur niçe memālik
Hııudādan ğayrı yoқdur aııa mālİK
- 147 Velı ol memleket içinde insān
Şanasın bir kınāre içre hayvān
- 148 Gezerler⁴⁵ cümle yerler ü içerler
Қonarlar gece vü gündüz göçerler
- 149 Ērişür kimisi maıılablarına
Kimisi derd-ile қalur yerine
- 150 Biri biriyle ğāhı cenk ederler
Geııı bir birine hoş-reng ederler
- 151 Kiminüñ maıışıb-ı ‘ālı-mekānı
Kiminüñ muııııarıbdür tende cānı

9b

- 152 Kimine cāy-ı ‘ālı oldı menzil
Kimine seng-i bālın bister-i kil
- 153 Ēder zevқ ü şafāyı ba‘zı ādem
Sürer derd ü ğamıyла kimisi dem
- 154 Kimisi ‘iııret ü ‘ayş eyler anuı
Қılır zevқ ü şafāsını cihānuı

⁴⁵ Vezin gereği “gezerler bir” ifadesindeki “bir” kelimesi metne dāhil edilmemiştir.

- 155 Kimisi bendedür kimisi vālī
Cihānuñ böyledür bu cümle hālī
- 156 Kimi şeh kimisi anuñ gedādur
Kimise afkar u kim ağniyādur
- 157 Kimisi ‘āqil anuñ kimi mecnūn
Kimisi şād u hāndān kimi maḥzūn
- 158 Kimisi ‘ālim anuñ kimi cāhil
Kiminūñ sözler[i] ḥaḫ kimi bātıl
- 159 Kimi ma‘şūk u kimisi [de] ‘āşık
Degüldür biri birine muvāfıḫ
- 160 Sever maḥbūbe kimi kimi maḥbūb
Kimi maḥlūbe ḫālib kimi maḥlūb
- 161 Kimi ağlar kimisi şād u hāndān
Kiminūñ maḥş-ıla bağı [da] giryān
- 162 Kimisi ‘āşık-ı dīdār-ı Ḥaḫ’dur
Veliyullāh dēr-iseñ aña ḥaḫdur

10a

Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

- 163 Bāğ-ı dehr içre şāhdur çün gül
Bende-i ḥayr-ḥvāhdur bülbül
- 164 Nergis ü lāle vü ḫaranfüller
Çeşm-i cādū vü şaçı sünbüller
- 165 İçlerinde benefşedür çāker
Meskenet birle gerdenini eger
- 166 Tuğ-ı şāhī o cümleye serdār
Lāle cünd-i bahāra sancaḫdār
- 167 Bezm-i gülzāra geldi bāķiler
Ḫadeh-i zer yürüttdi sākiler
- 168 Vardur ‘ar‘ar u semen-būlar
Ḥuttdi dūnyā yüzini şeb-būlar
- 169 Serv-i ra‘nā ki ḫāmeti bālā
Gör ne ḫalḫ ettdi dūnyede Mevlā

- 170 Êtdüm ben o cümleyi i'läm
Pes ne hâcetünji ola şavl-i kelâm
- 171 Böyledür böyle bil çü hâl-i bahâr
Bulur ammâ hazân âhir-i kâr

Şıfat-ı Hazân

- 172 Ger hazânı edersen istifsâr
Bozılır erse reng-i rüy-ı bahâr

10b

- 173 Bâğ-ı dehr içre erse bād-ı hazân
Hâne-i gülşeni kıılır vîrân
- 174 Êrse eyyâm-ı berd gülşene ger
Şan erişür hayâta mevt haber
- 175 Her şükûfe olur perîşân-hâl
Cümlesi hâkiyle olur pâ-mâl
- 176 Êricek bir kişiye mevt haberi
Şarardur beñzi fehm eder zararı
- 177 Fi'l-meşel 'ömr gibidür gülşen
Şād olur kaçan ola sağ u esen
- 178 Ecelidür anuñ hazân bādı
Êrişse eyler harâb âbādı
- 179 Dökülür her varak ağaçlardan
Hiç kalmaz eşer çiçeklerden
- 180 Yâhud ol düzddür ki yolda şurur
Gelenüñ gidenüñ yolını urur
- 181 Şoyar eşyâyı mâlı gâret eder
Niçe dürlü aña haķâret eder
- 182 Böyledür fi'l-meşel çü bād-ı hazân
Şoyup eşcârı çün kıılır 'uryân
- 183 'Asker-i berd-ile gelüp bâğî
Târumâr eder ol nite bâğî

11a

- 184 Böyledür hâl-i gerdiş-i devrân
Bulamaz hiç kimesne andan emân
- 185 Bulmasun bu bahâr-ı ‘ömr-i hazân
Cümle mü’minler-ile nice zamân
- 186 Etmeyelüm cihânda âh diñle
‘Ömrümüz aşlını vërme ye

Der-vaşf-ı ‘âşıkân-ı güzeştegân

Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ülün

- 187 Çün bildük bunca mañlûkı ne kim var
Bize ‘ışk ola şimdengerü pes kâr
- 188 Nicedür diyem ahvâlini ‘ışkuñ
Bilesin var ise kalbünñde şıdkuñ
- 189 Cihânda aña nedür ‘ışk-ı pâki
Göñül anuñ çü olupdur helâki
- 190 Odur ‘ışk kim süre bir pâk rüyı
Mu‘aţtar kıla cânı zülf büyü
- 191 Ola ‘âşık anuñ hükmine fermân
Dilerse vère cânı aña kurbân
- 192 Anuñ emrine kıla imtişâli
Eşiginden gidüp olmaya hâlî
- 193 Tuta tîğ-i ğam-ı ‘ışkına gerdân
Yolına vère her dem baş-ıla cân
- 11b
- 194 Sevüp Leylâ’yı Kays oldı çü Mecnûn
Anuñ ‘ışkıyla hâlîdür diger-gün
- 195 Ğam-ı Şirîn-ile gör n’oldı Ferhâd
Şonında kodı ‘ışkıyla eyü ad
- 196 Görince Yûsuf-ı hüsni Züleyhâ
Cihânda oldı ol derd-ile rüsvâ

- 197 Ol maḥbûbe⁴⁶ aḡa maḥbûb-ı Yûsuf
 atında cānıyla merġûb-ı Yûsuf
- 198 Ğam-ı Yûsuf-la Yaûb oldu nā-bîn
 Niçe yıl görmedi dñnyāyı ta'yîn
- 199 Gedā-yı mübtelā-yı Őāh-ı hûbān
 Başı ġüy-ı belāda oldu evġān
- 200 Ğül-i aḡmer ki 'āŐık aḡa bñlbñl
 Aḡa 'āŐık olursa yēridür ġül
- 201 Ğöre pervāneyi bir Őem'ci cānuŐ
 Yanar nār-ı ġam-ı hecr-ile ānuŐ
- 202 Bu cümle 'āŐık oldu 'ıŐ-ı yāre
 Velī bulmadılar derdine āre
- 203 Kimi maḥbûbe sevdi kimi maḥbûb
 Kimi maḥlûbe Őālib kimi maḥlûb
- 204 Kimi Őem' ü kimi ġül sevdi anuş
 Vefāsın bulamadılar bu cihānuŐ

12a

- 205 Birisi ērmedi vaşl-ı nigāre
 arīn oldu fiġān u āh u zāre
- 206 Cihānda 'āŐıka maḥbûb-ı Hā'dur
 Cihānda ādeme maḥlûb-ı Hā'dur
- 207 Seve bir kimse ger Bārī Hūdāyı
 Bulur derd-i diline ol devāyı

Dil-i dīvāne vāı'ada bir maḥbûba dñŐ ve cām-ı 'ıŐıyla serḡoŐ olduġudur

- 208 Gezerdüm bu cihān içinde ben zār
 ılurdum 'ıŐ-ı yāri kendüme kār
- 209 Ēderdüm seyr bu devr-i zamānı
 Bileyüm dēyü aḡvāl-i cihānı
- 210 atı efzñn olup bu bār-ı miḡnet
 Ğözümü aldı bir ġün h'vāb-ı ġaflet

⁴⁶ Vezin gereġi "Ol maḥbûbe", "O maḥbûbe" diye okundu.

- 211 Éderken ‘âlem-i rû’yâda seyrân
Gezerken ben ğubâr-âlûd-ı ħayrân
- 212 Gözüm düş oldu bir serv-i revâna
Yüzi gül lebleri mül bir civâna
- 213 Nihâl-i kıameti bir serv-i ra’nâ
Şanasın bâĝ-ı cennet içre Tübâ

12b

- 214 Lebi la’l ü dehânı ğonce-i gül
Dil-i âşüfte oldu aña bülbül
- 215 Gözi nergis yanaĝı dürd ü ra’nâ
Hilâl-ebri cebinî mâh-ı ğarrâ
- 216 Gelüp mülk-i dile hüküm etdi ‘ışkı
Derünümde muĥakkaĥ oldu şıdđı
- 217 Tutup ‘ışkı anuı cânda ħarârı
Elümden aldı şabr u ihtiyârı
- 218 Düşüp baır-ı ğam-ı ‘ışkına anuı
Unıtdum zevkını cümle cihânuı
- 219 Niçe dem ‘âşık oldum ol civâna
Geçince tır-i hecri tâ ki câna
- 220 Be-ĝâyet kâr edince ‘ışkı câna
Varup yanına ol şüh-ı cihâna
- 221 Dédüm ey ħüsniyle mümtâz-ı ‘âlem
Beni nâr-ı ğamuıla yakma her dem
- 222 Çü düşdüm ıztırâr-ı ‘ışkııa ben
Gerekdür raım edesin baıa tâ sen
- 223 Cefâ vü cevre uran olmadı mı
Ĝam-ı hicrâna pâyân olmadı mı
- 224 Niçe bir püte-i ğamda olsam kıal
Koma luıf eyle ayakda elüm al

13a

- 225 Daıı geldi mi eyyâm-ı vuşlat
Nihâyet bulmadı mı rüz-ı fürkıat

- 226 Çü sensin zülf-i Leylî la'î-i Şîrîn
Gözümü ağlamakdan kıılma nâ-bîn
- 227 Benüm Mecnûn u Ferhâduş senüñ bil
Beni ağlatma eşk-i çeşümü sil
- 228 Kuluñam ben senüñ sensin efendüm
Benüm rûh-ı revânum dil-pesendüm
- 229 Kılâsın ben gedâya tâ ki ihşân
Édesin bu dil-i mecrûha dermân
- 230 Vefâlar édesin ben derd-mende
Faķır ü dil-ħaķır ü pest-mende
- 231 Beni derd-ile sergerdân édersin
Niçe bir vâlih ü ħayrân édersin
- 232 Gül-i ruĥsârûña bu dil-hezârı
Olup 'âşık kıılır âh-ile zârı
- 233 Gedâyam ben ğam-ı 'ıŝkuñla sen şâh
Saña olsa ne var bu dil nazar-ĝâh
- 234 Beni rüsvâ-yı 'âlem etdi 'ıŝkuñ
Beni menfûr-ı 'âdem etdi 'ıŝkuñ
- 235 Vefâlar demidür ihşân édesin
Cefâ 'askerlerin tâlân édesin
- 13b
- 236 Cihânda adıyla sen de fülânsın
Bugün ħüsniyle maĥbûb-ı zamânsın
- 237 Bu deñlü eyledüm aña niyâzı
Ki az etdi baña ol ŝîve nâzı
- 238 Tazarru' eyledüm şol deñlü aña
Murâdum bu ki ol raĥm éde baña
- 239 Çü gördüm luĥfiyla sözümi diñler
Oķurdum bir ĝazel yanında ezber

Ĝazel

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün) / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

1. Derd-i 'ıŝkuñla ħarâb oldı dil-i vîrânum
Beni ağlatma meded cevriñ-ile sulţânnum

2. Demmi vardur ki ğam-ı hecrünle dīdelertüm
Acıyup ağlatmadan dökmeğe bir dem ғанum
3. Derd-i hicrāna meded sevdüğüm inşāf oldu
Rağm kıl çekmeğe tā cevır ü cefāsı cānum
4. Bülbül-i dil niçe bir hasretiyle zār olsun
Merğamet vağti-durur aña gül-i ħandānum
5. **Ħamdī'**nün gözi yaşı seyl-i revān oldu şehā
Anı ağlatma gel ey pādīşāh-ı devrānum

Meşnevī

Fe'īlātün/Mefā'īlün/Fe'īlün

14a

- 240 Oқыınca yanında bu ğazeli
N'eyledüm diñle imdi ol güzeli
- 241 Cān-ıla diñle nice āvāzum
İşidince bu deñlü āğāzum
- 242 Diñleyince sözümü etdi su'āl
Dēdi ey derd-i 'ıřķum-ile hilāl
- 243 Ne-durur baña bunca feryāduğ
Bu ғarīķuñda kimdür üstāduğ
- 244 Dēdüm ey ħüsn-ile kemāl bulan
Bu elif ķāmetümi dāl kılan
- 245 Yine 'ıřķuñ-durur baña üstād
Kıldı řirīn lebüñ beni Ferhād
- 246 Leylī zülfüñ görince ben meftün
Olmışam derd-i hecr-ile mecnün
- 247 Güş ēdince bu sözlerüm ol yār
Baña rağm eylemegi eyledi ķār
- 248 Dēdi ey püte-i ğamuñ ķālī
Ne iki derd-ile dilüñ ħālī
- 249 Rüz-ı fürķat yetişdi pāyāna
Başlayan saña yine dermāna

- 250 Seni yanumda ğam-güsâr eğeyim
Seni kendü özüme yâr eğeyim
- 14b
- 251 Ğayrılar ile etmeyin şöhet
Seni cânımla eyleyin vuşlat
- 252 Derd-i hicrân erişdi ğâyetine
Ħasret ü fûrkat u nihâyetine
- 253 Gel senünle sürür u zevk eğelüm
Bâĝ u râĝ içre seyr için gidelüm
- 254 Seni zevk ü şafâya irgüreyüm
Vuşlat ile vefâya irgüreyüm
- 255 ‘Ayš u işret senünle eyleyelüm
Zevk ü şöhet senünle eyleyelüm
- 256 Vêr bu gülzâr-ı ħüsnimün ğülini
Bile ol daĝı tâ ki bülbülünü
- 257 Vaşl olayın senünle niçe zamân
Ola tâ ten ten-ile cân-ıla cân
- 258 Ħâşılı eyledi şu deĝlü vefâ
Ķalması aramızda ħiç cefâ
- 259 Diledüğüm murâduma êrdüm
Niçe dem zevk ile şafâ sürdüm
- 260 Benden ol yâr olmadı ħiç dūr
Ķılmadı derdiyle beni mehcūr
- 261 Vuşlatı bâĝına anuĝ girdüm
İstedüğüm ĝibi ğülin dêrdüm
- 15a
- 262 Êtdüm anuĝla ‘ayş ile işret
Eyledüm niçe zevk ile şöhet
- 263 Baĝa teslîm eyledi özümü
Öpdüm anuĝ elin ü yüzünü
- 264 Mâ-ħaşal ol nigâr-ı lâle-‘izâr
Nêrd-i miĝnetde êtmedi beni zâr

**H'vābdan çeşm-i bīdār olup vākı'asında olan maḥbūb-i pūr-şafā
anuyıla olan vefā vü cefādan bir eşer bulmayup felek-i bī-ķarār u bed-kāra
ḥiṭāb ve niçe dürlü 'itāb edüp anda hīç bir cevāb gelmedügidür.**

265 Pīre-zendür bu çarḥ-ı merdüm-ḥor
Vuşlat-ı cāndan eyler ādeme dūr

266 Menzil-i ḥ'vāb çü érdi pāyāna
Bu felek başladı çü hicrāna

267 Ṭob-ı zerrīn-ile cünd-i şubḥ hemān
'Asker-i şāmı eyledi tālān

268 Uyanup çünki ṭurdum uyḥudan
Hīç eşer yok o çeşm-i cādūdan

15b

269 Gözüm açdum fiğān u āh étdüm
Şağ u şola dönüp nigāh étdüm

270 Bulmadum hīç eşer vākı'adan
Almadum hīç ḥaber vākı'adan

271 Bunca cevr ü cefā şafā vü vefā
Oldı bu dehr-i dūn içinde hebā

272 Zāhir olmadı baḥa ol bāṭın
Bilmedüm n'édüğini ḥālātın

273 Çün felekden bu ḥāli gördi gözüm
Cānib-i Ḥaḳḳ'a ṭutdum anda yüzüm

274 Gözlerümden aķınca yaş-ıla ķan
Felege eyledüm ḥiṭāb hemān

275 Dédüm ey bī-vefā felek saḥa
N'eyledüm eyledi bu cevri baḥa

276 Saḥa n'édüm cihānda ey gerdün
Beni sen böyle eyledüḡ maḡbūn

277 Senden ummaz-idüm bu bed-kārı
Aḡladıduḡ cihānda ben zārı

278 Ne imişsin sen ey ḥaḳıķati yok
Dünyede her ki maḥabbeti yok

279 Başa sen eyledüñ figān kārüm
Çarha çıkardı āh-ile zārüm

16a

- 280 Kānı ol meh-cebīn ü lāle-‘izār
Bāğ-ı dehr içre ol gül-i bī-hār
- 281 Yok-durur sende aḡladum çü vefā
Başa etdüñ cihānda bunca cefā
- 282 Eyledüm niçe kez hiṭāb aḡa
Gelmedi zerrece cevāb başa
- 283 Bildüm imdi bu dünyedür fānī
Aḡladum cümle ḡāl-i devrānı
- 284 Bulmadum çünkü ‘ışkuñ āşārın
Yeñe vērdi bu ḡāşılunḡ varın
- 285 Aḡladum yoğ-imiş o ‘ışkda beḡā
Bunca a‘mālüm eyledi ki hebā
- 286 ‘Āşık oldur ki anda ola eşer
Nereden dilerse vère ḡaber
- 287 ‘Işk oldur ki anda ola beḡā
Süre tā anuḡla zevḡ ü şafā
- 288 Ola şol dilde ‘ışk-ı pāk eger
Kılmaya cümle ‘ālem aḡa zarar
- 289 Bu mecāzīye dil vèren ‘āşık
Rāh-ı ‘ışk içre olmaz şādık
- 290 ‘Işk kim ger mecāzī olsa hemān
Işşı etmez kılur o belki ziyān

16b

291 Yā İlāhi be-ḡaḡḡ-ı nūr-ı ḡabīb
Başa ‘ışk-ı ḡaḡḡıki eyle naşīb

Der-beyān-ı ‘ışk-ı ḡaḡḡı

- 292 Aḡla ‘ışk-ı ḡaḡḡatünḡ ḡālīn
Bilesin tā ki anuḡ aḡvālin
- 293 Muşakḡaş ola ḡalbünḡ içre senünḡ
Bir ola zikri ile her suḡhanuḡ

- 294 Sevesin 'ışk-ı pāk-ile bir yār
Sen aña 'aşık ol saña dildār
- 295 Düşesin nār-ı 'ışkına anuñ
Vêresin yoluña ten ü cānun
- 296 Pûte-i 'ışkı içre kâl olasin
Bār-ı hicrân ile dâl olasin
- 297 'ışk-ı pākiyle aña dil vêresin
Dār-ı huld içre tâ ki sen giresin
- 298 Bulasin cisme cānı 'ışkı ile
Bilesin sen de anı 'ışkı ile
- 299 Gönlüñi bend-i 'ışk-ile bağla
Nār-ı hecri ile dilüñ dāğla
- 300 Ola ma'şûk o sen aña 'aşık
Rāh-ı 'ıŝkında olasin ŝādık
- 17a
- 301 Kıla cümle murāduñı hâşıl
Olasın tâ ki vaşlına vâşıl
- 302 İki 'ālemde ol-durur maqşûd
O-durur Bākī Hâlık u Ma'bûd
- 303 'ışk anuñdur aña gerek 'aşık
Olasın tâ ki dünyede ŝādık
- 304 İmdi sevmek gerek Hudâyı kişi
İşlemek gerek emri ile işi
- 305 Ğayrınuñ 'ışkı bir taşavvur-ı hıvâb
Ne ola dîde olıcak per-tâb
- 306 Vākı'adur cihānda sâyir-i 'ışk
Vākı'adur cihānda zâhir-i 'ışk
- 307 Hıvâbda kişi niçe gence êrer
Niçe dürlü belâdur nice êrer
- 308 Böyledür hâl-i 'ālemi her ân
Velî kılmaz birisi aŝşı ziyân
- 309 Belki hayvân dañı görür anı
Ki olur vākı'an nefsânî

- 310 Bildük 'ışk-ı mecāzī zāhirdür
Her kişi belki aña qādirdür
- 311 'Işk kim 'ışk-ı pāk-i Mevlā'dur
Ṭālib olmaq pes ana evlādur
- 17b
- 312 Cān-ıla olasın aña rāğīb
Ola maṭlūb o sen aña ṭālib
- 313 Dil vēr 'ışkına ol şehüñ dāyim
Olmayasın şoñında tā nādım
- 314 Bu mecāzī 'ışkımız yā Rab
Cümle tebdīl kıl ḥaḳīkate heb
- 315 Çünki 'ışk-ı ḥaḳīkatdür mergüb
Anı yā Rab bize kıl maṭlūb
- 316 Bizi andan cihānda ayurma
Raḥmetünñden cinānda ayurma
- 317 Cümle mü'minler-ile yā Rabbī
'Işkuñı eyle cümleñün kārı
- 318 Bulalar 'ışk-ı pākiyle kemāl
Dillerinden gide çü fi'l-i zılāl
- 319 Raḥmet ü luṭfuñ-ile yā Mevlā
Rūzī kıl bize cennet-i a'lā
- 320 Bir bölük 'aşı-i kīne-kāruz
Nefs-i emmāreye giriftāruz
- 321 Yoq-durur bizde tā bu deñlü mecāl
Ki ele gire maṭlab-ı a'māl
- 322 'Avnüñi cümlemüze kıl hem-rāh
Yoq-durur senden özge çün Allāh
- 18a
- 323 Cümlemize naşīb ét imānı
Bize anuñla ele iḥsānı
- Hikāyet**
- 324 Var idi bir za'if ü bī-dermān
Ḳāmeti tūr-i 'ışka oldı kemān

- 325 Gezer iken cihānda āvāre
‘Aşık oldu meger o bî-çāre
- 326 Gördi bir tāze rüy-ı maḥbūbı
Kendünüñ kıldı anı maḥlūbı
- 327 ‘Aşık oldu görince anı hemān
Vērür idi yolına baş-[i]la cān
- 328 Sevdi ‘ışkıyla çün o dildārı
Eyler-idi fiğān-ıla zārī
- 329 Niçe yıl ‘aşık oldu ol şāha
Burc-ı ḥüsn içre ol yüzi māha
- 330 Vuşlatın eyleyüp ümīd ü recā
Her dem eyler idi Ḥudāya du‘ā
- 331 Sevdügi aña eyler idi cefā
Kılmaz idi o derdmende vefā
- 332 Bulmaz idi vaşlına imkān
Eylemez idi derdine dermān
- 18b
- 333 Dāyimā cevri éderdi aña o yār
Ağladurdu o ‘aşığı her bār
- 334 Tır-i cevri geçince cānına
Vardı sevdüginüñ o yanına
- 335 Dēdi ey ḥüsniyle olan meşhūr
Beni luḥfuñla eylegil mesrūr
- 336 Vaşluña lāyık eyle ben zārı
Çünkü ol-dem ğamuñ giriftārı
- 337 Niçe bir inleyeyin ağlayayın
Nār-ı hecr-ile bağı ḫālayayın
- 338 Beni hecrüñ helāk éder bir gün
Meskenüm daḫı ḫāk éder bir gün
- 339 Luḫf édüp baña eyle iḥsānı
Vermeyin tā ki derd-ile cānı
- 340 Çü bu derlü aña niyāz étđi
Ol da geh şīve ğāh nāz étđi

- 341 Mā-ḥaşal érdi vaşlına anuḡ
Buldı zevḡ ü şafâsını cânuḡ
- 342 ‘Ayš u ‘işret éderdi anuḡla
Zevḡ ü şoḡbet kılırdı anuḡla
- 343 ‘Aksine döndi ‘âkıbet devrân
Ḥâne-i ‘işretin kılıp vîrân
- 19a
- 344 Fürkate kıldı anı erzânî
‘Aksine oldu luḡf u iḥsânı
- 345 Maraz-ı mevt érişdi ol yâre
Diñle n’oldı o ‘âşık-ı zâre
- 346 Êrişüp nâgehân aña ecel
Hep hebâ oldu bunca ḡül emel
- 347 Çünki ayrıldı yâr-ı cânından
Gitdi nâmı anuḡ dehânından
- 348 Ğam-ı Şîrîn-ile nite Mecnûn
Oldı andan daḡı beter maḡbûn
- 349 Niçe dem gezdi vâlih ü ḡayrân
Bulmadı hîç eşer ne nâm u nişân
- 350 Bir gün ol derd-mend-i bî-çâre
Gezer-iken cihânda âvâre
- 351 Êrdi sem‘ine bir nidâ anda
Ne gezersin dedı bu yabanda
- 352 Şûret oldı ise gözünġden dūr
Eylegil sen de sîretünġ ma‘mūr
- 353 Ṫâlib olma yûri bu ḡül-i âmâl
Hîç zâhir degül ḡayâl-i muḡâl
- 354 Olma şûret-perest sen zinhâr
Olasın tâ cihânda ber-ḡûrdâr
- 19b
- 355 Sürer mi Ḥakk’a ‘ışık-ıla yüzünġi
Cây-ı ‘âlîde göresin özünġi

- 356 Cān-ıla ‘āşık ol sen Allāh’a
Tālib ol ‘ışık-ıla o dergāha
- 357 Gūş édince bu sözi anda hemān
Rāh-ı Hāḡḡ’a o demde oldı revān
- 358 Bildi bu ‘ālemüñ fenāsını ol
Tālib oldı bula beḡāsını ol
- 359 Bāb-ı Hāḡḡ’a édince ol hizmet
Aña keşf oldı ‘ilm-ile hikmet
- 360 Vāşıl oldı Hudāya ol ‘āşık
Kendüyi kıldı rahmete lāyık

Mev‘ıza

- 361 ‘Ākil iseñ bu kışşayı gūş ét
Cām-ı ‘ışkıyla nefsi serhoş ét
- 362 Bulasın tā makāmın ol yérüñ
Ḥayra olursa cümle tedbürüñ
- 363 ‘Işık-ı Hāḡḡ’ı dile kıluñ ilhām
Olasın Şems gibi ‘ālī maḡām
- 364 Hāḡ imiş bildüñ ‘ışkı ‘ālemde
Nesne olmaz imiş bu ādemde

20a

- 365 İmdi didār-ı Hāḡḡ’a tālib iseñ
Cān u başıyla aña rāḡıb iseñ
- 366 Kıl taşavvur o pürüñ a‘mālin
Bilesin tā ki anuñ aḡvālin

Ḥasb-i Ḥāl

- 367 Anlayup ḡāl-i çārḡ-ı gerdünü
Bildün ise o himmet-i dünü
- 368 İşid imdi ne oldı sen baña kār
Çünkü yoḡ-iken eyledi Hāḡ [kār]
- 369 Okımaḡ oldı baña endişem
Ma‘rifet oldı her zamān pişem
- 370 Niçe yıl okudum Kelām-ı ḡadīm
Baña bir pūr eyledi ta‘līm

- 371 Müste'idlige ben olup lāyık
Oldum akrānum içre ben fāyık
- 372 Niçe yıl 'ilme eyledüm hizmet
Çekdüm eyyām-ı vuşlat u fūrkat
- 373 Çü erişdi mevālīye menzil
Buldı qadr u qarārını bu dil
- 374 Bekleyüp yanını o monlānuş
Gör ne kıldı qazāsı Mevlānuş
- 20b
- 375 Mevt erişdi vücūdına anuş
Etdi teslīm varını cānuş
- 376 Değişüp dünyesini ol 'ālim
Oldı etdüğü işlere nādım
- 377 Vāşıl oldı Hudāsına ol şāh
Raḥmet etsün aḡa te'ālallāh
- 378 Fuqārası mülāzım oldı anuş
Luṭf u 'avni ile çü Mevlānuş
- 379 İçlerinde bu efkar-ı insān
Şonra gelmiş idüm oraya hemān
- 380 Êtmediler beni aşlından⁴⁷
Bulmadum hiç ḡayr delīlinden
- 381 Çün 'umūmindan olmuşam anuş
N'eyleyem emri böyle Mevlānuş
- 382 Faqr u fāqa çü geçti cān u dile
Eyledüm niçe dem fiḡān diḡle
- 383 Cümlesi ber-murād ben nāşād
Dil-i maḡzūnam olmadı hiç şād
- 384 Velī bende mülāzım olmuş idüm
Rāh-ı maḡşūda yolu bulmuş idüm
- 385 Altı yıldur mülāzım olalı ben
Nesne gelmez nic'edeyin elden

⁴⁷ Vezinde problem var.

21a

- 386 [?]⁴⁸ çün fakîr ü bî-dermân
Baña bir kimesne kılmadı ihsân
- 387 [?]⁴⁹ luğ olmadı çü baña sezâ
Oldı cānum niyābete erzâ
- 388 Ka[?]⁵⁰ oldum reh-i niyābete ben
Eyledüm sa'y istikāmete ben
- 389 Niçe yıl olmuşam çü ben nāyib
Şer'i icrâ için olup t̄alib
- 390 Gelüp İstanbul'a karar êtdüm
Bunca derd ü gamı fikâr êtdüm
- 391 Diledüm ki mülāzemet édeyin
Rāh-ı maqşūdum içre ben gideyim
- 392 Beni bir kâzî komadı aşlâ
Yine nāyiblik eyledi ilķâ
- 393 Vardum ol kâzîliğa şihhatle
Geldüm ammâ ki ħor u zilletle
- 394 Kefe imiş meger anuñ nāmu
Ĥoşcadur cümle ħaş-ıla 'āmu
- 395 Baħr-i esved anuñ tarıķı-durur
Sözümüz cümle hep ħaķıķ-durur
- 396 Yüzi kara-durur o deryānuñ
Dāyimâ işi zulmdur anuñ

21b

- 397 Fülk-i dil çün erişdi ol baħre[?]⁵¹
Oldı nāgihān ġarķ cānuñ[?]⁵²

⁴⁸ Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

⁴⁹ Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

⁵⁰ Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

⁵¹ Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

⁵² Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

- 398 Zevrağ-ı tende düşdi girdāba
Fi'l-meşel érdi nāgehān kâzīlara
- 399 Bir gece çün muhālif oldu bād
Étdi fülk-i vücüdi berbād
- 400 Ğarğ olup cümle tārümār étdi
Baña hep anı rûzigār étdi
- 401 Bahr-ı ğamdan dil oldu gerçi hālās
Gitdi māl u menāl cümle libās
- 402 Etme anuñ-çün ey göñül efġān
Pādişeh saġ ola cihānda hemān
- 403 Sür hümāyün rikābına yüzünji
Eyle telkīn medhine sözüñji
- 404 Aña 'arz eyle hālını cānuñ
Andadur derd-i cāna dermānuñ
- 405 Ki odur mālīk-i rikāb-ı ümem
Odur pādişāh-ı Rüm u 'Acem
- 406 Saltanat burcınuñ odur māhı
Zıll-ı Hāğ'dur o 'ālemün şāhı
- 407 Umarın éricek aña bu kitāb
Éde luţf u himāyetiyle hıţāb
- 22a
- 408 Diye görün bu 'acizün hālin
Ne-durur 'arz édün hem ahvālin
- 409 Aña mansıb verün cihānda hemān
Dökmeye tā ki çeşmi yaşıyla kan
- 410 Kâzılığdur dilün murādı şehā
Eyle ihsān anı be-ħağğ-ı Ğudā
- 411 Şanma akrānum içre ben dünem
Niçe müddet-durur ki maġbünem
- 412 İmtihān dağı emr olursa baña
Dönmezın tā [?]⁵³ keyfe yeşā

⁵³ Kelime yanlış restorasyon sebebiyle okunamamıştır.

- 413 Ėricek çün rikābuña bu kitāb
Baña fetħ ola ġalikhü'l-ebvāb
- 414 Dilerin ėde hālūme nazarı
Olıcaķ işbu bābdan ħaberi
- 415 Yā İlāhī be-ħaķķ-ı nūr-ı Ėhabīb
Luţf u ihşānın eyle baña naşīb
- 416 'Ömrini pādişāhuñ eفزūn ėt
Dāyimā düşmenini maħzūn ėt
- 417 Ola a'dāsi ħāk-ıla yeksān
Döne maķşūdı üzre bu devrān
- 418 Emrine rām ola kamu 'ālem
Süre zevķ ü şafāyla niçe dem

22b

- 419 Luţf kıl ey Kerīm ü Ėhayyu 'Alīm
Bile aħvālūmi o şāh-ı kerīm
- 420 Ola tapusı ħālden āġāh
Aña ilhām ėt anı yā Allāh
- 421 Benüm ėde murādumu ħāşıl
Beni maķşūda eyleye vāşıl

Ėhātīme-i Kitāb

- 422 Sözüñüz çünki ėrdi ġāyetine
Cümle aħvāli hem nihāyetine
- 423 Söylemekden kalem zebūn oldu
Kāġıd iki bükildi nūn oldu
- 424 İncelüp bir giyāha döndi kalem
Za'f-ıla berg-gāha döndi kalem
- 425 Dili şaķķ oldu tatlu söylemedin
Şāfi sükker-le cānı tıyılmadın
- 426 Dil semendi çün buldı menzili
Yā İlāhī dēr aña öñdülini
- 427 Öñdülün cāna rahmet dilerin
Bu faķırünje şefkatün dilerin

428 Muhtaşar eyledüm kitâbı ben
Añla deyü bu hiṭâbı ben

23a

429 Gerçi vardur cihânda niçe kitâb
Kendüsi ṭavl ü añlaması ‘azâb

430 Ben anur-çün sözi kaşır etdüm
Lafzı az ma‘nâyı keşir etdüm

431 Bu ṭarîk üzre eyledüm itmâm
Ḥaz éde tā oquya şâh-ı kirâm

432 Ola eglence aña bu dâyim
Sözlerüm haḫdur Ḥudâ ‘âlim

433 Ḥâne-i beytine girüp birinüñ
Nesnesin almadum çü sözlerinüñ

434 Ḥasb-i ḫâlüm-durur bu cümle kelâm
Eylerin pâdişâha ben i‘lâm

435 Her oqındukça bu kitâb-ı laṭif
Olmaya tā ki aña bir teklif

436 Ben kîne-kâr u ‘âciz ü kâsir
Degülem bundan artuğa kâdir

437 Yâ İlahî be-ḫaḫk-ı Faḫr-i cihân
Bunu sen oqıyana kıl beyân

438 Okıyup ḫaz édince tā cânı
Eyleye ben ḫulına iḫsânı

439 Varıcaḫ dest-i luṭf-ı sultâna
Démeye tā bir uzun efsâne

23b

440 **Ḥamdî**-i dermendi şâh-ı cihân
Yâd édüp aña eyle iḫsân

441 Etdüm Ḥaḫ bilür ki ṭül-i kelâm
Kendü aḫvâlüm eylerem i‘lâm

442 Ger édeydüm cihânda sözi ṭavîl
Ḳıssa-i Yûsuf aña göre ḫalîl

- 443 Hâk ‘ilmidür sözüm durûğ degül
Anuñ-çün kelâm çoğ degül
- 444 Ey Kerîm ü Hudâ-yı Hayy u ‘Alîm
‘Ömrini pâdişâhuñ eyle kadîm
- 445 Dağı şehzâde-i cihân şâhı⁵⁴
Evc-i burc-ı sa‘âdetüñ mâhı
- 446 Verd-i ‘ömrin hazândan şakla
Kendüsin in ü ândan şakla
- 447 Şadefini o dürr-i nâyâbuñ
Dağı anlara olan aḥbâbuñ
- 448 Cümleñ cism-i pâkini yâ Rab
Hıfz êt çekmesün cihânda ta‘ab
- 449 Dağı yâ Rab vâlide-i sultân⁵⁵
Bâğ-ı ‘ömrini vërme bād-ı hazân
- 450 Tura ‘ömrî cihân tırdukça
Nitekim bu zamân tırdukça
- 24a
- 451 Pâdişâhı arı anı şâha
Cümlesini bağışla ol mâha
- 452 Birbirinden ayırma anları heb
İşbu ‘âlemde sağ ola yâ Rab
- 453 Dağı âşâflarını ol şâhuñ
Ya’nî burc-ı sa‘âdete mâhuñ
- 454 Yerlü yerinde her birin kıyım
Eyle anlaruñ ‘ömrini dâyim
- 455 Pâdişâhı bağışla cümlesine
Sen o şâhı bağışla cümlesine
- 456 Her biri şadr-ı saltanat üzre
Turalar cây-ı ma‘delet üzre

⁵⁴ Burada kastedilen şehzade incelemede de değinildiği üzere muhtemelen Şehzade Mehmed (III. Mehmed) (ö. 1012/1603)’tir.

⁵⁵ Nurbanu Sultan (Ö. 991/1583).

- 457 Vüzerâsın o şâh-ı devrânı
Hizmetinde mukîm kıl anı
- 458 Pâdişâhın muşâhibin⁵⁶ yâ Rab
Şakla hiç çekmeye cihânda ta‘ab
- 459 Kâdri ‘âlî ola çü Şems-i cihân
Andan ayırılmaya bu şâh-i cihân
- 460 Pâdişehdür çü evc-i saltanatı
Şâhdur ol serîr-i ma‘deletü
- 461 Şemsdür dâyimâ anı yâri
Birbirinden ayırma yâ Bârî
- 24b
- 462 Şemsdür cümle tertîb edici
Şemsdür ‘âleme şöret verici
- 463 Şems-ile buldı her giyâh kemâl
Ermeye yâ İlâhî aña zevâl
- 464 Tertibiyle her şükûfe anı
Hâşıl eyler çü mîvesin cânı
- 465 Ben za‘îf ü na‘îf ol şâh
Saltanat burcu üzre ol mâh
- 466 Tertîb ede tâ murâda erem
Hâne-i devletüm içine girem
- 467 Vere başa murâdumı ol şâh
Hâlüm ilhâm kıl aña yâ Allâh
- 468 Dağı cümle ‘asâkir-i İslâm
Gâlib ola ‘adüya cümle tamâm
- 469 Ne ki var ise anlara a‘dâ
Hâksâr ola cümle yâ Mevlâ
- 470 Dağı dünyâdaki mevâliler
‘İlm u fazlıyla oldu vâliler
- 471 Ola cümlesi ‘ilm-ile ‘âmil
Bu cihân içre fâzıl u kâmil

⁵⁶ Şemsî Ahmed Paşa (ö. 988/1580).

- 472 Her biri ‘ilm ü fażl u bula kemāl
Ėrmeye ‘ömri günlerine zevāl
- 473 Yā İlāhī Resūl hürmetine
Āb-ı rüy-ı mevālī ‘izzetine
- 474 Sözlerüm pādişāha kıl maķbūl
BaĖa ihsānı ola tā mebzūl
- 475 Luţf u ihsānına ķarīn eyle
Bağa in‘āmını yakın eyle
- 476 Dili maĖzūnam ol tā küşād
Vere ben ķulına ol Şāh Murād⁵⁷
- 477 Hāķ Te‘alā ola cihānda mu‘īn
Kim ki bu sözlerüme dēr āmīn

25a

S o n u Ğ

XVI. yüzyıl şairlerinden Hamdî, *Pend-nâme* adındaki manzum eserinde mecâzî aşktan hakîkî aşka doğru yönelişi konu edinmiştir. Meczâzî aşkın âşık üzerindeki etkisi, bu aşkın fâniliği, rüya âleminde sırrına erişilen hakîkî aşkın boyutları ve bâkî olması, Allah aşkına erişme ve bu konudaki nasihatler eserin ilk kısmını teşkil etmektedir. Öte yandan belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus, dönemin biyografik kaynaklarında kendine fazlaca yer bulamayan şairlerin hayatları hakkında en mühim kaynak, yazdıkları eserler ve şiirlerdir. Hamdî de bu şairlerinden birisidir. Tezkirelerde onun hakkındaki bilgiler genellikle kısa ve tekrarlar hâindedir. *Pend-nâme* ise şairin kendi ağzından onun hayat hikâyesini öğrenmemize imkân sağlamaktadır. Metnin “Hasbihâl” başlığı altında söylenenler üzerinden onun ilmiyedeki kariyerine dair bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Buna göre Hamdî, İstanbul yani merkezden uzakta ilmiyeye girebilmek için çokça çalışmış sonunda hocasının da desteğiyle mülazım olmaya hak kazanmıştır. Altı yıl mülazımlıktan sonra nâib olmuş ve sonrasında kadılığa geçmek istemiş; fakat hocasının ani ölümü üzerine nâiblikte kalıp daha fazla yükselememiştir. Bunun üzerine İstanbul’a gelmiş ve burada kadılık beklerken kendisine Kefe kadı nâibliği verilmiştir. Yine eserden ulaştığımız

⁵⁷ Sultanın ismiyle tevriye yapmıştır.

bir sonuç olarak şair, Kefe'ye deniz yoluyla giderken fırtınaya yakalanmış ve gemisi alabora olduğu için bütün eşyalarıyla beraber yanında götürdüğü parası da zayi olmuştur. Bu durumunu sultana anlatabilmek için makalede metnini verdiğimiz manzumeyi kaleme almıştır. 477 beyitlik bu eserin içerisinde ayrıca beşer beyitten oluşan iki adet gazel de tespit edilmiştir. Eserin içeriğinde birden fazla başlıklandırmaya gidilmiş; ilk önce münacat sonra ise Hz. Peygamber'e, dört halifeye, Hz. Hasan ve Hüseyin'e yapılmış övgüler sıralanmıştır. Özellikle devrin padişahı III. Murad eserin hem başında hem de sonunda övülmüştür. Bu kısımda özellikle III. Murad'ın Hz. Peygamber'in duası üzerine hüküm sürdüğünün belirtilmesi metnin dönemin birçok eserinde dile getirilen sultanın asrın önderi ve halifesi olduğuna bir işarettir.. Manzumede aşkın merhaleleri anlatılırken özellikle hasbihâl başlığında III. Murad devri İran seferlerine, sultanın adaletine ve yönetimine de övgüler yer almaktadır.

Manzumede övülen diğer kişiler ise şiir boyunca III. Murad'ın ismi zikredilmeyen şehzadesi (muhtemelen III. Mehmed), Nurbânu Valide Sultan ve padişah musahibi Şemsî Ahmed Paşa'dır. Şemsî Ahmed Paşa'ya yapılan övgülerden şairin bu paşanın yakınındaki birine intisaplı yahut bizzat onun himayesinde olduğu anlaşılmaktadır. Manzumenin özellikle son kısımlarında paşanın ismi ile gökyüzündeki güneş arasında kurulan tevriyeli ifadeler de dikkat çekicidir. Bu remizlerden hareketle şair tarafından padişahın şiir kudretinin az çok bilindiği tahmin edilebilir. Sultanın o dönemdeki en büyük şehzadesi olan Mehmed de eserde iki kez methedilmiştir. Manzumenin methiye kısımları bu yüzyılın ikinci yarısında sarayın etkinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Valide sultana ve sultan musahibine övgülerde bulunulması saray içi değişen dengelerin esere yansması açısından dikkat çekicidir. Ayrıca manzumenin hasbihâl kısmı merkezden uzaktaki bir kadı adayının kariyer mücadelesini de göstermektedir. Zira XVI. yüzyılın ikinci yarısı padişahın etrafında teşekkül eden âlim ve ulema ailelerinin ön plana çıkması bakımından da önemlidir.

Pend-nâme ya da buna benzer metinler Hamdî gibi İstanbul dışından ilmiyeye dâhil olmuş, bir hâmiye sahip ya da hâmi arayışında olan âlimlerin durumlarını saraya iletebilmek için kullandıkları birer arzuhâl-nâme niteliği taşımaktadır. Hiç şüphesiz böyle bir literatürün oluşmasında hem tasavvuf hem de şiirle yakından ilgilenen ve gerek sipariş ettiği eserlerle gerekse de

yazdırdığı manzumelerle entelektüel bir padişah portresi çizen III. Murad'ın da etkisi olduğu muhakkaktır.

K A Y N A K Ç A

- AFYONCU, Erhan, "Şemsi Ahmed Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/semsi-ahmed-pasa> (16.01.2023).
- Ahdî-i Bâğdâdî, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Haz. Süleyman Solman, AKM Yay., Ankara 2005.
- AYKANAT, Mehmet, "Klasik Dönemde Osmanlı Devletinde Hâkim Adaylığı: Mülâzemet", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* / 34 (Nisan 2018), 165-188.
- AYNUR, Hatice, Havlioğlu, Didem, "Medhiyenin Cinsiyeti: Kadınlara Yazılmış Kasideler (1566-1603)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VIII: Kasıdeye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya Dair Tespitler*, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, 76-120.
- BOZKURT, Nebi, "Sikke", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sikke--kulah> (13.02.2023).
- BÖREKÇİ, Günhan, *Factions and Favorites at the Courts of Sultan Ahmed I (r. 1603-1617) and His Immediate Predecessors*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ohio State University 2010.
- CANIM, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker, Ankara 2014.
- EMECEN, Feridun, "Mehmed III", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-iii> (16.01.2023).
- FELEK, Özgen, *Kitâbü'l-Menâmât: Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014.
- İlmiyye Salnamesi*, haz. Seyit Ali Kahraman vd., ed. A. Nezih Galitekin, İstanbul: İşaret Yayınları, 1998.
- İNCE, Adnan, "Abdî'nin Gül ü Nevruz Mesnevîsi", *Türklük Bilimi Araştırmaları TÜBAR*, 2008, (23), 51-130.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Nâib", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/naib#2-osmanlilarda> (03.02.2023).
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Sultan III. Murad Devrinin İlim ve Kültür Hayatı, Bilginleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Sultan III. Murad Dönemi*

ve Bursa, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Gaye Kitabevi, Bursa 2021, 262-277.

KAPUSUZ, Müberra, *A Study On Gelibolulu Mustafa Âli's Mirror of the Worlds (Mir'âtü'l-Avâlim): Patronage, Politics and Millennial Anxieties at the Court of Sultan Murad III (r. 1574-1595)*, Central European University Private University, Vienna June 2021.

KUMRULAR, Özlem, *Haremde Taht Kuranlar: Nurbanu ve Safiye Sultan*, Doğan Kitap, İstanbul 2017.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Osmanlı-İran Siyasî Münasebetleri (1578-1612)*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1993.

LEVEND, Ağâh Sırrı, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1963, 89-115.

Nev'izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik ft Tekmileti's-Şakâ'ik*, Haz. Suat Donuk, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2017.

NUTKU, Özdemir, *Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1977.

ÖZYILDIRIM, Ali Emre, "Sergüzeşt-nâmeler Üzerine Hasbihal veya Hasbihalin Sergüzeşti", *Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Editör: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim. S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz, İstanbul 2009, 134-165.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1983.

PEIRCE, Leslie P., *Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadımlar*, çev. Ayşe Berktaş, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1996.

PEKSEVGİN, Şefik, *Secrecy, Information Control and Power Building in the Ottoman Empire, 1566-1603*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dept. of History, McGill University, Montreal 2004.

Riyâzî, *Riyâzî's-Şu'ârâ*, Haz. Namık Açıkgöz, Kültür ve Turizm Bakanlığı EKitap Yayımı, Ankara 2017.

Sâî Mustafa Çelebi, *Yapılar Kitabı Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye (Mimar Sinan'ın Anıları)*, Haz. Hayati Develi, K Kitaplığı, İstanbul 2003.

ŞAHİN, İlhan, "Nurbânû Sultan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nurbanu-sultan> (16.01.2023).

- Şemseddin Sivâsî, *Heşt Behişt*, Haz. Alim Yıldız, Sivas Belediyesi, Sivas 2015.
- UNAN, Fahri, "Mevleviyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevleviyet> (13.02.2023).
- Vücûdî, *Hayâl ü Yâr*, Haz. Yaşar Aydemir, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları EKitap Yayımı, Ankara 2017.
- YİĞİT, Osman, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 34 Numaralı Filori Defteri (Değerlendirme-Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

“ THE PANDNĀMA (BOOK OF COUNSEL) WRITTEN IN VERSE BY A
16TH CENTURY POET HAMDĪ ”

Abstract

This article deals with the pandnāma (book of counsel) written in verse and presented to Murad III by a 16th century poet Hamdī. Although Hamdī's pandnāma has the characteristics of pandnāma genre with its hikāya (story) and maw'iza (lesson) titles, the poet also gave a lot of information about his own life and the period he lived in under the title of hasbihāl (talk). The pandnāma covers subjects such as stages of love, relations between lover and beloved, the fate of the lover caught in metaphorical love, the tendency towards divine love, the ways of finding true love and advices to find it. The poet added two ghazals, each consists of five couplets, to the work which he wrote in the style of masnavi consists of 477 couplets. While the first of these ghazals is about love, the second is about the praise of the sultan of the period. After Hamdī was granted a mulāzama he became nāib in a place outside of Istanbul, where he did not specify its name, but he could not get the position of qādi. Upon the death of his teacher he was left without a patron and came to Istanbul with the dream of becoming a qādi but he was appointed as the nāib of qādi of Keke instead. On his way to this mission the ship he boarded capsized in the Black Sea and lost all of his property. After this accident he wrote the pandnāma to present his situation to the sultan. The work, which was written between 1577-1580, praises Murad III as well as his prince, his mother Nurbanu Sultan, his advisor Şemsî Ahmed Pasha and the viziers of the period without their names being mentioned. In the article, a brief information about the type of pandnāma is given, and then the owner of the poem and its date are tried to be determined. After this part, the form and the content of the work are examined. An abridged translation of the work and its transcription are also included.

Keywords

Hamdī, Pandnāma, Murad III, ilmiye, hasbihāl .